

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

професор Олександр БЕЗЛЮДНИЙ
«15» вересня 2023 року

ВИСНОВОК

розширеного засідання кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Левченко Наталії Володимирівни на тему «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка) (протокол № 2 від 15 вересня 2023 р.)

ПРИСУТНІ:

Голова засідання – Кравченко Оксана Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Безлюдний Олександр Іванович – ректор, професор кафедри англійської мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;

Албул Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Коляда Наталія Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Кочубей Тетяна Дмитрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Клименко Юлія Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Прищепа Світлана Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, відповідальна за атестацію PhD в університеті, т.в.о. завідувача аспірантури та докторантури;

Балдинюк Олена Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Ревнюк Наталія Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з гуманітарних питань, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Бондаренко Галина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Полехіна Вікторія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Шевчук Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Роєнко Світлана Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Підвальна Юлія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Ісаченко Вікторія Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Коляда Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Бойко Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Карпич Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Матрос Ольга Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Скочко Максим Олександрович – доктор філософії з соціальної роботи, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Левченко Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Войтовська Алла Іванівна – доктор філософії з соціальної роботи, викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи;

Моргай Лілія Анатолівна – доктор філософії з освітніх, педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення (попередня експертиза) дисертаційної роботи Левченко Наталії Володимирівни на тему «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук з галузі знань 23 Соціальна робота зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Науковий консультант: Коляда Наталія Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рецензенти:

– Безлюдний Олександр Іванович – ректор, професор кафедри англійської мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;

– Кравченко Оксана Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

– Кочубей Тетяна Дмитрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Дисертацію виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Тему дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, протокол № 2 від 18.09.2018 р. та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 27.12.2022 р).

СЛУХАЛИ: доповідь здобувачки наукового ступеня Левченко Наталії Володимирівни про результати дослідження на тему «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук з галузі знань 23 Соціальна робота зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Левченко Н. В.: Шановна голово, шановні члени кафедри, шановні присутні! Вашій увазі пропонуємо основні положення дисертаційного дослідження на тему «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи».

Державна молодіжна політика перебуває на етапі становлення чітко вибудованої системи державного впливу на молодіжну соціалізацію, розвиток і підтримку молодіжних рухів та ініціатив у сфері науки, культури й освіти, що посилює значимість професійної підготовки соціальних працівників до роботи з молоддю.

Успішним вирішенням соціальних проблем різних категорій молоді є молодіжна робота – напрям соціальної роботи, що має вплив на характер життєзабезпечення молоді та сприяє її розвитку. Тому, соціальні гарантії і підтримка молоді є одним із пріоритетів сучасної демократичної держави. Молодіжна робота характеризується як ціннісно-орієнтована, добровільна, розвивальна, орієнтована на потреби молоді; сприяє розвитку змістовного дозвілля, самостійності та автономії молодій людині; створює можливість для зміцнення

здоров'я та відпочинку; допомагає молоді взаємодіяти з владою та політиками; створює можливість залучати молодь до неформальної освіти, що сприяє розвитку власних компетентностей.

Під час професійної підготовки соціального працівника до роботи з молоддю необхідно акцентувати увагу на формуванні високого рівня професійної культури, розвитку потреб у постійному професійному самовдосконаленні, що є гарантом успішної та ефективної діяльності в умовах сучасного освітнього середовища. Держава потребує розроблення та впровадження в умовах закладу вищої освіти системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Мета дослідження: визначити теоретико-методичні основи наукової проблеми, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні взаємопов'язані завдання, які представлено на слайді:

Дозвольте не зупинятись на інших елементах наукового апарату, а перейти до викладу змісту основних результатів дослідження, отже:

На основі проаналізованих матеріалів дослідження, наукових, науково-практичних та методичних праць з молодіжної роботи виокремлено основні концептуальні підходи до молодіжної роботи, які реалізуються через *молодіжну політику; участь молоді; об'єкти; суб'єкти* молодіжної роботи; *принципи* молодіжної роботи.

Аналіз наукових праць дав можливість здійснити їх класифікацію на три групи: дослідження підготовки майбутніх соціальних працівників; дослідження підготовки майбутніх соціальних педагогів; дослідження молодіжної роботи, клубної та дозвілєвої роботи.

Уточнено сутність основних дефініцій дослідження: «молодь», «молодіжний працівник», «молодіжний центр», «молодіжна робота», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» тощо.

«Молодіжна робота» – робота з молоддю, спрямована на особистісний та професійний розвиток з опануванням відповідних компетентностей; участь молоді в громадському житті (спорт, дозвілля, зайнятість молоді, освіта й професійна підготовка, житлова політика і транспорт, мобільність і обмін, доступ до культури, охорона здоров'я, статеве життя, боротьба з насильством і злочинністю, гендерна рівність, сталий розвиток, антидискримінація, доступ до прав і закону); залучення молоді до планування та прийняття рішень на місцевому, регіональному, національному рівнях.

Здійснено аналіз методологічних аспектів наукового дослідження, саме в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, які розкрито через рівні: загально-філософський; загально-науковий (метод аналізу, синтезу й дедукції, метод індукції; моделювання), конкретно-науковий (принцип об'єктивності; принцип розвитку; принцип провідної ролі практики).

Охарактеризовано розвиток молодіжної роботи, її особливості в Україні та зарубіжних країнах. З'ясовано, що молодіжна робота в Україні реалізується через діяльність Всеукраїнського молодіжного центру, Асоціації молодіжних працівників, Асоціації молодіжних центрів, обласних молодіжних центрів, молодіжних центрів та просторів, хабів, таборів, клубів та об'єднань за місцем проживання, молодіжних клубів, молодіжних рад, молодіжних кафе, молодіжних організацій, наметового таборування, молодіжних проєктів, молодіжних програм.

З'ясовано, що зарубіжний досвід молодіжної роботи бере свій початок із країн Європейського Союзу через упровадження, популяризацію, розвиток молодіжної роботи в різних аспектах від молодіжної політики на всіх державних рівнях (місцевому, регіональному, національному) до неформального навчання, різних заходів для молоді й силами молоді. Найдосвідченішою країною з молодіжної роботи є Естонія, яка працює вже більше 100 років над удосконаленням, розвитком та популяризацією молодіжної роботи та молодіжної політики, професії молодіжного працівника. Позитивний Європейський досвід молодіжної роботи побудований на реалізації діяльності молодіжних клубів, підвищення рівня життя та заохочення молоді до участі в прийнятті рішень на всіх рівнях; підтримку молодих підприємців у їхній діяльності; обмін досвідом та розвиток компетентностей; об'єднання молоді над реалізацією спільних ідей, проєктів; підвищення креативності, творчості через популяризацію неформальної освіти.

Узагальнено законодавчу та нормативно-правову базу молодіжної роботи за такими групами документів: Конституція України, Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, Накази Міністерства молоді та спорту України, Розпорядження Кабінету Міністрів України, міжнародні документи та ресурси Ради Європи, зокрема закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021), укази Президента України «Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року» (2021), «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019), розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки» (2020) та інші, а також міжнародні документи та ресурси Ради Європи.

Розкрито особливості змісту та навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Встановлено, що підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи здійснюється через формальну та неформальну освіту у закладах вищої освіти України та за їх межами.

В Україні підготовку соціальних працівників через формальну освіту за спеціальністю 231 «Соціальна робота» здійснюють ЗВО на різних рівнях вищої освіти (початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий)).

Відповідні назви, змістове наповнення з питань молодіжної роботи мають три освітні програми в Україні з підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, зокрема, освітньо-професійна програма «Соціальна робота та

молодіжна робота» освітнього ступеня «бакалавр» Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»; освітньо-професійна програма «Соціальна робота (молодіжна робота)» освітнього ступеня «магістр» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; освітньо-наукова програма «Соціальна робота з дітьми та молоддю» Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Форми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи простежено в освітніх компонентах «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Молодь у сучасній громаді», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Молодіжна політика», а також в окремих темах інших дисциплін.

Аналіз освітньо-наукових програм третього освітньо-наукового ступеня «доктор філософії», підтвердив, що програми п'яти закладів (Запорізький національний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський університет імені Бориса Грінченка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Інститут проблем виховання національної академії педагогічних наук України) пропонують вивчення вибіркового компонента, які близькі до актуальних питань молодіжної роботи, зокрема, «Соціальна робота з молоддю», «Молодіжна політика в Україні та світі», «Науковий семінар «Соціальна робота з дітьми та молоддю»», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна робота», «Нормативно-правова база досліджень у соціальній роботі з дітьми та молоддю», «Просоціальна поведінка дітей та молоді», «Дитячі та молодіжні громадські організації України як інститут виховання».

В Україні найпоширенішими формами та видами неформальної освіти для підготовки фахівців до роботи з молоддю є конференції, програми, тренінги, курси та стажування. Програма «Молодіжний працівник» спрямована на поширення, розвиток та оновлення молодіжної роботи через три рівні навчання: базовий тренінг (перший рівень), спеціалізований тренінг (другий рівень) та тренінг з підготовки тренерів (третій рівень).

Схарактеризовано структуру готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та визначено наступні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний.

Обґрунтовано й експериментально перевірено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти. Розроблена система складається з цільового (мета, завдання, принципи, методологічні підходи), об'єктно-суб'єктного (об'єкти та суб'єкти), змістовно-процесуального (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; формальна, неформальна та інформальна освіта: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу) та результативного (компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний; критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-

компетентнісний, діяльнісно-практичний, особистісно-рефлексивний; показники; рівні готовності (високий, середній, низький); результат) блоків.

Аналіз результатів експериментальної роботи підтвердив, що рівень готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в експериментальних групах вищий порівняно з контрольними групами.

Прослідковується позитивна динаміка результативності розробленої системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти.

Запропоновані рекомендації щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи узагальнено за рівнями (локальним, регіональним, всеукраїнським) та конкретизовано для відповідних установ та організацій.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність у висвітленні всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Заслужують на окреме вивчення насамперед такі питання, як особливості навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; система підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників; провадження молодіжної роботи у молодіжних структурах (молодіжних центрах, просторах, клубах, хабах, молодіжних радах). Дякую за увагу!

Питання поставили:

Албул І. В., к. пед. н., доцент: ви зазначаєте, що молодіжну політику провадять на різних рівнях: місцевому, регіональному та національному. Уточніть, як на місцевому рівні реалізують молодіжну політику.

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. На місцевому рівні молодіжну політику реалізують міські, районні, районні в містах, селищні, сільські молодіжні центри, молодіжні ради, молодіжні клуби, молодіжні центри, молодіжні організації, молодіжні консультативно-дорадчі органи, інформаційно-пропагандистські та самостійні молодіжні проекти, молодіжні кафе, молодіжні творчі колективи; будь-які молодіжні групи, табори, місця проживання молоді, заклади освіти, бібліотеки, вулична молодіжна робота, центри зайнятості, центри соціальних служб, громадські організації.

Бондаренко Г. В., к. пед. н., доцент: Який зарубіжний досвід молодіжної роботи варто запозичити? Що не варто?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Найактивніше молодіжну роботу провадять в Естонії, де вже більше 100 років працюють над удосконаленням, розвитком та популяризацією молодіжної роботи та молодіжної політики, професії молодіжного працівника. На законодавчому рівні молодіжна робота в Естонії – створення умов для сприяння різнобічному розвитку молодих людей, що дає змогу їм бути активними поза межами своїх сімей, здобувати офіційну освіту та освіту в рамках системи освіти дорослих. Офіційно здобути вищу освіту з молодіжної роботи в Естонії можна тільки в трьох університетах. Міжнародну молодіжну роботу також добре реалізують асоціації, молодіжні групи та ініціативи, установи

молодіжної роботи й громадські організації в Німеччині; роботу з молоддю на основі неформальної та інформальної освіти, що сприяє особистісному розвитку; на основі так званої освіти, що базується на дозвіллі, – в Чехії; соціально-виховну роботу з неповнолітніми з групи ризику, підтримку молодіжної роботи за допомогою низки національних конкурсів проєктів, молодіжних обмінів, волонтерства – в Італії.

Балдинюк О. Д., к. пед. н., доцент: Ви зазначаєте, що підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи реалізується через формальну, неформальну та інформальну освіту. Як можна готувати соціальних працівників через неформальну та інформальну освіту?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. На нашу думку, комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти успішно сприяє підвищенню рівня підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Виконання цієї умови можливе за комплексного проведення таких заходів: програми особистісного та професійного розвитку для студентської молоді «Молодь. Освіта. Політика», науково-практичного семінару «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю»; Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих науковців «Наука. Освіта. Молодь»; участь здобувачів вищої освіти у роботі молодіжного центру «START» УДПУ імені Павла Тичини; упровадження в освітній процес освітніх компонентів «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерство», «Молодіжна політика», «Соціальна молодіжна політика», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Молодь в сучасній громаді», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Теорія і практика молодіжної роботи»; проведення виховних, кураторських годин за напрямками молодіжної політики та молодіжної сфери; участь студентської молоді в програмах «Молодіжний працівник», «Державотворець», «Українська академія лідерства»; участь здобувачів вищої освіти у вебінарах, тренінгах, семінарах, заходах молодіжних центрів, просторів, хабів України, громадських, благодійних організацій, Асоціації молодіжних центрів України, Асоціації молодіжних працівників України, Всеукраїнського молодіжного центру України та ін.

Войтовська А. І., д. філос., доцент: У чому полягають особливості молодіжного центру «START» факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. У 2018 році в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини створено молодіжний центр «START». Головною метою діяльності центру є всебічний розвиток і самореалізація молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів та прав, сприяння соціальному становленню й розвитку, професійній орієнтації та організації змістовного дозвілля, підтримка талановитої молоді. Основні завдання центру – створення умов для творчого розвитку особистості, інтелектуального самовдосконалення молоді; залучення молоді до участі в наукових, мистецьких, спортивних, інформаційно-просвітницьких

заходах; утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей у молоді; пропаганда та формування здорового способу життя; створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді; взаємодія з молодіжними, дитячими громадськими організаціями; забезпечення розвитку міжнародного молодіжного співробітництва. Основні напрями діяльності Центру такі: навчально-науковий, дозвіллевий, інформаційно-консультаційний, проєктний, профорієнтаційний, менторський. У рамках роботи молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини проведено відповідно до плану роботи такі заходи: тренінги, семінари, тренінги зі створення Startup-проєктів, тренінги особистісного зростання та розвитку лідерських якостей; майстер-класи від успішних молодіжних лідерів, молодіжний форум «Громадянська освіта молоді: стан та перспективи розвитку», тренінг «Молодіжна політика та молодіжна робота в Україні», Школу леді та джентльменства для молоді, круглий стіл «Громадянська компетентність молоді», форум «Професійна зайнятість молоді», програму професійного та особистісного розвитку «Молодь. Освіта. Політика», тренінги для дітей та молодих батьків, для внутрішньо переміщених осіб, кінолекторії тощо. На сьогодні в період воєнного стану основним напрямом діяльності центру стало ще і волонтерство, що засвідчено в співпраці молодіжного центру «START» факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та ГО «Черкаська молодіжна рада». Саме молодіжний центр став пунктом видачі адресної гуманітарної допомоги в м. Умані від програми СпівДіяХаб.

Роєнко С. О., к. пед. н., доцент: Деталізуйте, будь ласка, передумови становлення та розвитку підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. У роботі виокремлено етапи становлення та розвитку підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: *перший* (1918–1944 рр.) – зародження суспільно-орієнтованої підготовки фахівців для роботи з молоддю; *другий* (1945–1969 рр.) – створення основ професійної підготовки кадрів для роботи з молоддю; *третій* (1969–1991 рр.) – розвиток інституту професійної підготовки кадрів для роботи в молодіжних організаціях; *четвертий* (1991–2003 рр.) – становлення і розвиток системи професійної підготовки фахівців до роботи з молоддю в рамках соціальної роботи і соціальної педагогіки; *п'ятий* (2003–2010 рр.) – становлення спеціальності «Соціальна робота» за напрямом «Соціальне забезпечення» та створення організаційно-методичних умов підготовки соціальних працівників відповідно до рівня європейської системи освіти зі збереженням вітчизняної структури «молодший спеціаліст – бакалавр – спеціаліст – магістр»; *шостий* (2011–2014 рр.) – становлення спеціальності «Соціальна робота» галузі знань «Соціальна робота», яка об'єднала соціальну педагогіку, соціальну роботу та соціальне забезпечення; *сьомий* (2014 р. – тепер) започаткування та реалізація професії «молодіжний працівник» та підготовка таких фахівців у ЗВО.

Бойко О. М., к. пед. н., доцент: У дослідженні ви вказували, що молодь є специфічною категорією в суспільстві. У чому полягає специфічність молоді як категорії населення?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Молодь – «молоді особи – особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах». До специфічної категорії молоді ми відносимо вразливу категорію молоді (соціально вразлива є молодь, яка має обмежені ресурси для самостійного задоволення власних потреб і реалізації прав, а також молоді люди, які через незалежні від них обставини потрапили в складні життєві обставини, внутрішньо переміщені особи, молоді учасники АТО/ООС, молодь у складних життєвих обставинах та інші категорії), споживачів ін'єкційних наркотиків; діти та молодь груп ризику, особи з інвалідністю.

Карнич І. О., к. пед. н., доцент: У чому полягають особливості молодіжної роботи в Україні та підготовки молодіжних працівників?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Молодіжну роботу в Україні провадять Всеукраїнський молодіжний центр, Асоціація молодіжних працівників, Асоціація молодіжних центрів, обласні молодіжні центри, молодіжні центри та простори, хаби, табори, клуби та об'єднання за місцем проживання, молодіжні клуби, молодіжні ради, молодіжні кафе, молодіжні організації, через наметове таборування, молодіжні проекти, молодіжні програми («Молодіжний працівник», «Менеджмент молодіжних центрів». «Прокачай», «Молодіжний працівник в ОТГ», «Державотворець», «Ефективний менеджмент молодіжних центрів», «Активні громадяни», міжнародні програми), громадські організації «Молодіжна Платформа», платформи «СпівДія», всеукраїнську програму з популяризації здорового способу життя серед молоді «Healthy Challenge», програми «ПРОнавички майбутнього» та ін. Відповідно до Закону України молодіжна інфраструктура – охоплює мережу більше 300 молодіжних центрів (Всеукраїнський молодіжний центр, обласні, міські, районні, районні в містах, селищні, сільські молодіжні центри).

Моргай І. А., д. філос., доцент: У яких закладах вищої освіти в Україні готують майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. В Україні з підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи є три освітні програми, які мають відповідні назви, змістове наповнення з питань молодіжної роботи, зокрема, освітньо-професійна програма «Соціальна робота та молодіжна робота» освітнього ступеня «бакалавр» Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»; освітньо-професійна програма «Соціальна робота (молодіжна робота)» освітнього ступеня «магістр» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; освітньо-наукова програма «Соціальна робота з дітьми та молоддю» Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Форми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи простежено також в освітніх компонентах «Молодіжна робота

у сфері дозвілля та волонтерства», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Молодь у сучасній громаді», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Молодіжна політика». Аналіз освітньо-наукових програм третього освітньо-наукового ступеня «доктор філософії», підтвердив, що програми п'яти закладів (Запорізький національний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київський університет імені Бориса Грінченка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України) пропонують вивчення вибіркових компонентів, які близькі до актуальних питань молодіжної роботи, зокрема, «Соціальна робота з молоддю», «Молодіжна політика в Україні та світі», «Науковий семінар «Соціальна робота з дітьми та молоддю»», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна робота», «Нормативно-правова база досліджень у соціальній роботі з дітьми та молоддю», «Просоціальна поведінка дітей та молоді», «Дитячі та молодіжні громадські організації України як інститут виховання».

Ісаченко В. П., к. пед. н., доцент: У роботі ви проаналізували різні наукові дослідження, праці вчених про професійну підготовку майбутніх соціальних працівників. Сформулюйте визначення саме професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи – це процес становлення і формування конкурентоспроможного фахівця, професіонала в молодіжній сфері через набуття професійних компетентностей, навичок «soft skill» (визначено відповідно до професійного стандарту як фахівця з питань молоді / молодіжного працівника) через формальну (заклади вищої освіти), неформальну (програма «Молодіжний працівник») та інформальну освіти (досвід, обмін, спілкування).

Іващенко К. В., к. пед. н., доцент: У системі підготовки фахівців ви визначаєте психолого-педагогічну умову мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи. Як ви реалізували цю умову, в чому вона полягала?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи впроваджували під час таких заходів: перша умова (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи) – проведення програми для особистісного та професійного розвитку студентської молоді «Молодь. Освіта. Політика» (авторська розробка Н. Левченко); проведення науково-практичного семінару «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю» (керівник Н. Левченко); проведення заходів на базі молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (керівник центру – Н. Левченко); викладання під час освітнього процесу освітніх компонентів «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Молодіжна політика», «Соціальна молодіжна

політика», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Молодь у сучасній громаді», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Теорія і практика молодіжної роботи»; проведення виховних та кураторських годин за напрямом молодіжної політики, молодіжної сфери; проведення Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих науковців «Наука. Освіта. Молодь» (УДПУ імені Павла Тичини).

Полехіна В. М., к. пед. н., доцент: Деталізуйте, будь ласка, заходи, форми через які ви реалізували четверту психолого-педагогічну умову (комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи) у вашому дослідженні.

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Щоб реалізувати психолого-педагогічну умову – комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, ми провели програму для особистісного та професійного розвитку студентської молоді «Молодь. Освіта. Політика» (авторська розробка Н. Левченко); науково-практичний семінар «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю» (керівник Н. Левченко); заходи молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (керівник центру Н. Левченко); під час освітнього процесу викладання освітні компоненти «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Молодіжна політика», «Соціальна молодіжна політика», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Молодь у сучасній громаді», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Теорія і практика молодіжної роботи»; провели виховні та кураторські години за напрямом молодіжної політики, молодіжної сфери; Всеукраїнську наукову конференцію студентів та молодих науковців «Наука. Освіта. Молодь» (УДПУ імені Павла Тичини); організували програми для молоді державного рівня: «Молодіжний працівник», «Державотворець»; залучали студентську молодь до вебінарів, тренінгів, семінарів молодіжних центрів, просторів, хабів, громадських, благодійних організацій, Асоціації молодіжних центрів України, Асоціації молодіжних працівників України, Всеукраїнського молодіжного центру України, Черкаського молодіжного ресурсного центру («Молодь для молоді: знай свої права – змінюй життя», «Як стати успішним», «Ефективний менеджмент молодіжних центрів», «Менеджмент молодіжних центрів», «Прокачай», «Громадянська освіта для молодіжних працівників», «Залучення та координація волонтерів», «Інклюзивність у молодіжних центрах», «Соціальна згуртованість через участь молоді», «PROнавички майбутнього», «Skills Labs»); платформа «СпівДія», всеукраїнська програма «Healthy Challenge», програма «Активні громадяни» Британської ради.

Підвальна Ю. В., к. пед. н., доцент: Охарактеризуйте основні етапи дослідно-експериментальної роботи Вашого дослідження:

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Дослідно-експериментальна робота

передбачала чотири етапи: перший (теоретико-пошуковий) етап – проаналізувати наукові джерела з проблеми дослідження; визначити сутність законодавчого, нормативно-правового забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та схарактеризувати його. Другий (діагностувальний) етап – визначити мету, завдання і програму експерименту; обґрунтувати структуру підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, визначити компоненти, критерії, показники, психолого-педагогічні умови готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; визначити рівні готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; розробити та підібрати діагностувальний інструментарій дослідження готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Третій (констатувальний) етап – виявити вихідний рівень готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; розробити систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; обґрунтувати психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників та визначити рівень готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; провести констатувальний етап експерименту для з'ясування доцільності впровадження психолого-педагогічних умов, які забезпечують успішну реалізацію освітньо-професійної програми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Четвертий (формульальний) етап – розробити навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Розробити та провести інструктивний семінар щодо впровадження тем, змістового модулю освітніх компонентів із молодіжної роботи для науково-педагогічних працівників ЗВО; апробувати систему та впровадити психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; продіагностувати готовність майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в досліджуваних групах; проаналізувати статистичні результати дослідно-експериментальної роботи, надати якісну характеристику ефективності системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через реалізацію психолого-педагогічних умов; удосконалити освітньо-професійну програму підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; укласти навчально-методичний посібник з підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, енциклопедію молодіжної роботи, методичні рекомендації для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Клименко Ю. А., д. пед. н., доцент: Чи приділяєте ви увагу національно-патріотичному вихованню молоді в змісті підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молоддю?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Проаналізувавши зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, ми спостерегли у деяких освітніх компонентах, темах лекційних та практичних занять національно-патріотичний напрям виховання молоді. Однак, вважаємо, що національно-

патріотичне виховання молоді може бути окремою проблемою для наукового дослідження.

Гончар І. Г., к. пед. н., доцент: Яка мета та результати формувального експерименту?

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Формувальний етап експерименту полягав у перевірці гіпотези, концептуальних положень, апробації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та впровадженні визначених психолого-педагогічних умов. Відповідно до цих умов проведено організаційні, освітні, наукові та методичні заходи, спрямовані на формування готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. З'ясовано, що результати розподілу контрольної та експериментальної груп за рівнями готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, порівняно з констатувальним етапом експерименту, підтверджують позитивні зміни в експериментальній групі на відміну від контрольної, де відбулися несуттєві позитивні зміни. Завдяки експериментальній роботі зросла кількість майбутніх соціальних працівників із високим рівнем готовності до молодіжної роботи

Коляда Т. В. к. пед. н., доцент: У дисертації ви представили рекомендації для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи за трьома рівнями та організаціями. Конкретизуйте, будь ласка, рекомендації для ЗВО.

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти, ми рекомендуємо: розробку та впровадження освітніх програм «Молодіжна робота» на різних освітніх рівнях вищої освіти (або впровадження окремих освітніх компонентів з молодіжної роботи, які забезпечують теоретичну, практичну, методологічну, методичну складову в освітні програми спеціальностей «Соціальна робота», «Освітні, педагогічні науки» в усіх закладах вищої освіти України); розробку та впровадження змістового наповнення освітніх компонентів з проблематики молодіжної роботи, молодіжної політики, методики молодіжної роботи; практичної складової освітніх програм (бази практики: молодіжні центри, простори, молодіжні ради, хаби, молодіжні організації тощо); розробку та впровадження навчально-методичного забезпечення до освітніх компонентів і реалізацію практичного досвіду на базі практик; розробку та проведення програм для студентської молоді з молодіжної роботи, молодіжної політики, волонтерства, управління молодіжною роботою, проектного менеджменту; розробку та реалізацію молодіжних проєктів; залучення до освітнього процесу з підготовки таких фахівців-практиків, молодіжних працівників; створення на базі закладів вищої освіти молодіжних центрів для студентської молоді; залучення студентської молоді до розробки та реалізації різних проєктів; обмін досвідом молодіжної роботи на конференціях, семінарах, вебінарах, воркшопах; організацію стажування, проходження практики на базі молодіжних центрів).

Скочко М. О., докт. філос., доцент: У четвертому розділі дослідження ви представили систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Охарактеризуйте її, будь ласка.

Левченко Н. В.: Дякую за запитання. Розроблена система складається з чотирьох блоків: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впроваджено та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи).

ВИСТУПИЛИ:

Науковий консультант – д. пед. н., професор **Коляда Н. М.:**

Дисертанткою в повному обсязі та своєчасно виконано індивідуальний план наукової програми підготовки докторів наук за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Необхідно зазначити, що докторантка Н. В. Левченко у процесі підготовки дисертаційної роботи здобула необхідні теоретичні знання, уміння, навички та відповідні компетентності, регулярно звітувалася під час засідань кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи та вченій раді Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини про хід наукових досліджень, зарекомендувала себе як людина з науковим мисленням, небайдужа та досвідчена, про що свідчить її дисертація.

Дисертаційна робота Н. В. Левченко виконана в галузі соціальної роботи і стосується обґрунтування системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Актуальність дослідження. В умовах кардинальних суспільних змін молодь виступає основним носієм інтелектуального потенціалу суспільства, інтелектуального ресурсу держави, що має значну соціальну і професійну перспективу.

Реалізація державної молодіжної політики – провідний напрям діяльності держави. Особливо важливими є питання розробки та апробації нових технологій роботи з різними категоріями молоді, нормативно-правового забезпечення державної соціальної молодіжної політики. Розуміння молоді як об'єкта національно-державних інтересів, одного з головних чинників забезпечення розвитку держави і суспільства, знаходить практичне втілення в низці законодавчих

актів і урядових програм.

В означеному контексті набуває актуальності розробка нових моделей професійної підготовки фахівців для молодіжної роботи відповідно до нових реалій, перспектив інституційного, суспільно-політичного й науково-технічного розвитку України.

Означене вище є суголосним із провідною ідеєю дослідження – положенням про те, що стрімкий розвиток молодіжної сфери, молодіжної роботи в Україні, визнання професії «молодіжний працівник» на державному рівні є викликом для підготовки конкурентоздатних майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Для майбутніх соціальних працівників з'являється офіційна ланка роботи в громаді як практичній сфері своєї діяльності, що потребує відповідної підготовки. Упровадження та реалізація моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, спроектованої на основі реалізації психолого-педагогічних умов через форми, заходи, удосконалення змісту вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, сприяє формуванню в майбутніх соціальних працівників готовності до молодіжної роботи.

Водночас, недостатнє дослідження вітчизняною означеної наукової проблеми, а також переконливе обґрунтування автором доцільності обраного напрямку дослідження та наявних суперечностей у площині тематики дослідження дозволяють констатувати важливість та актуальність теми дисертаційного дослідження.

Викладені аргументи засвідчують актуальність і суспільну затребуваність дисертаційного дослідження Н. В. Левченко, предметом якого обрано теорію і методику підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111 U 00 75 47), наукового напрямку Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини».

Тема дослідження затверджена вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 18.09.2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 27.12.2022 р.).

Концепція дослідження. Стрімкий розвиток молодіжної сфери, молодіжної роботи в Україні, визнання професії «молодіжний працівник» на державному рівні є викликом для підготовки конкурентоздатних майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Для майбутніх соціальних працівників з'являється офіційна ланка роботи в громаді як практичній сфері своєї діяльності, що потребує відповідної підготовки. Упровадження та реалізація моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, спроектованої на основі реалізації психолого-педагогічних умов через форми, заходи, удосконалення змісту вищої

освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, сприяє формуванню в майбутніх соціальних працівників готовності до молодіжної роботи.

Процедуру дослідження теоретико-методичної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи визначають концептуальні засади, які реалізовані на трьох рівнях – теоретичному, методичному, технологічному.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано та розроблено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка об'єднує чотири блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впроваджено та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); здійснено історико-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду молодіжної роботи для визначення й уточнення основних понять дослідження, особливостей молодіжної роботи;

– *удосконалено* навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; зміст освітніх програм підготовки майбутніх соціальних працівників; методи та організаційні форми освітнього процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи;

– *набули подальшого розвитку*: наукові положення теорії й методик підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти; питання молодіжної роботи як напряму соціальної роботи; питання розвитку молоді та молодіжної роботи на рівні формальної, неформальної та інформальної освіти.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Результати дослідження впроваджені в роботі молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини»; у розробку навчально-методичних комплексів до освітніх компонентів «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна політика» для

освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» (робочі навчальні програми освітніх компонентів, силабуси, навчально-методичні посібники курсів «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна політика», курс лекцій «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна політика» та методичні рекомендації до самостійної роботи до кожного компоненту); навчального плану підготовки соціального працівника освітнього ступеня «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр»; переліку та змісту професійних умінь соціального працівника, що реалізуються в освітніх компонентах «Соціальна політика», «Соціальна молодіжна політика», «Молодь у сучасній громаді», «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», Технології соціальної роботи», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Соціальна робота в громаді», «Соціальна педагогіка», «Технології соціальної роботи» для науково-методичного забезпечення професійної підготовки здобувачів вищої освіти всіх освітніх ступенів спеціальності «Соціальна робота» закладів вищої освіти.

Результати дослідження оприлюднені в доповідях на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях і семінарах, на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, впроваджені в заходах молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини» та у рамках виконання науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111U007547).

Матеріали дослідження можуть бути використані здобувачами вищої освіти, науково-педагогічними працівниками з метою підвищення ефективності навчального процесу, під час науково-пошукової роботи; керівниками структурних підрозділів факультетів для оптимізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; лекторами під час підготовки слухачів курсів підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з молоддю.

Упровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджені в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1776/01 від 31. 10. 2022 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/24 від 12.01.2023 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 3 від 29.06.2023 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка №01-12/50 від 04.08.2023 р.); Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка, протокол № 5 від 09.05.2023 р.); Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (довідка, протокол № 6 від 08.06.2023 р.); у діяльність відділу у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради (довідка № 13/10-05 від 16.02.2021 р.), Дмитрушківської сільської ради Уманського району Черкаської області (довідка № 719/02-16 від 21.02.2021 р.). Результати науково-

дослідної роботи узагальнено та укладено в навчальні посібники («Теорія і практика молодіжної роботи», «Молодіжний менеджмент та політика», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи»), які впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт, протокол № 13 від 08.06.2022 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (акт, протокол №1 від 26.08.2022 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня (міжнародних, всеукраїнських, регіональних).

Основні результати дослідження були обговорені на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2018–2023 рр.).

Кандидатська дисертація на тему «Підготовка організаторів дитячого руху в Україні (20–30-ті роки ХХ століття)» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки захищена у 2015 р., її матеріали в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 81 науковій і науково-методичній праці (із них 49 одноосібних), зокрема, 10 монографій (9 у співавторстві), 5 статей у журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus/WoS, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 2 статті у вітчизняних виданнях, 4 навчальних та навчально-методичних посібників, 1 енциклопедія, 32 публікації апробаційного характеру, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело (звіт про перевірку Unichек).

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній області спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Характеристика праці здобувачки в процесі підготовки дисертації.

Авторка дослідження Н. В. Левченко при виконанні дисертаційної роботи показала себе вдумливою, працездатною, сумлінною, креативною науковою дослідницею. Дисертантка повністю виконала індивідуальний план наукової роботи.

Необхідно зазначити, що здобувачка цілком логічно й коректно використала методологічний інструментарій дослідження (діалектична теорія та пізнання; підходи системності, діяльності, особистості, компетентності, аглергетичності, технологічності, аксіологічності, історико-хронологічності; принцип об'єктивності, розвитку та провідної ролі практики).

Все це дає підстави стверджувати, що авторка дисертаційної роботи виявила високий рівень наукової підготовки, самостійність, відповідальність і коректність.

Н. В. Левченко зарекомендувала себе як людина з науковим мисленням, котра в логічній послідовності і аргументовано розкриває сутність проблеми, формулює переконливі чіткі і логічні висновки. Під час написання дисертаційного дослідження дисертантка продемонструвала наукову зрілість, хорошу теоретичну підготовку, вміння аналізувати та узагальнювати фактичний матеріал, що, відповідно, дало їй змогу підготувати до захисту науково обґрунтовану працю, що має як теоретичну, так і незаперечну практичну значущість.

Висновок.

Отже, дисертаційна робота Н. В. Левченко має концептуальний характер, відповідає спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка), є завершеним самостійним дослідженням, мета якого – на основі теоретичного обґрунтування наукової проблеми і вивчення сучасної практики визначити та експериментально перевірити психолого-педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягнення мети та успішне виконання завдань дисертаційного дослідження, що має новизну і загальнонаціональне значення.

Аналіз дисертації, реферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її автор Левченко Наталія Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Рецензент – д. пед. н., професор Безлюдний О.І.:

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В умовах кардинальних суспільних змін молодь виступає основним носієм інтелектуального потенціалу суспільства, інтелектуального ресурсу держави, що має значну соціальну і професійну перспективу.

В означеному контексті набуває актуальності розробка нових інституціональних моделей професійної підготовки кадрів відповідно до нових реалій, перспектив інституційного, суспільно-політичного й науково-технічного розвитку держав, у тому числі й України. Стрімкий розвиток молодіжної сфери, молодіжної роботи в Україні, визнання професії «молодіжний працівник» на державному рівні є викликом для підготовки конкурентоздатних майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Доцільність репрезентованого дисертаційного дослідження не викликає сумніву, оскільки, мета вищої освіти України спрямована на інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості. А Національна молодіжна

стратегія та Стратегія розвитку вищої освіти України спрямовані на мотивацію закладів вищої освіти до підготовки конкурентоспроможного фахівця, спрямованої на всебічний, інтелектуальний, культурний, професійний розвиток особистості для роботи з молоддю. За словами дисертантки, успішним вирішенням проблем різних категорій підростаючого покоління є соціальна робота з молоддю, молодіжна робота. Цей специфічний вид соціальної роботи впливає на характер життєзабезпечення підлітків і молоді сприяє формуванню якісних характеристик молодого покоління.

Для майбутніх соціальних працівників з'являється офіційна ланка роботи в громаді як практичній сфері своєї діяльності, що потребує відповідної підготовки. Упровадження та реалізація моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, спроектованої на основі реалізації психолого-педагогічних умов через форми, заходи, удосконалення змісту вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, сприяє формуванню в майбутніх соціальних працівників готовності до молодіжної роботи.

Означене вище є суголосним із провідною ідеєю дослідження – провідною роллю державної політики та неформальної освіти в підготовці соціальних працівників до роботи з молоддю та недостатньою увагою до цієї проблеми суб'єктів соціально-освітньої сфери; об'єктивними потребами суспільства у фахівцях, здатних ефективно та цікаво працювати з молоддю, для молоді та силами молоді, та недостатньою професійною підготовленістю таких фахівців; необхідністю підготовки соціальних працівників до молодіжної роботи та недостатньою розробленістю теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо розв'язання означеної проблеми.

Водночас, недостатнє дослідження вітчизняною педагогічною наукою означеної наукової проблеми, а також переконливе обґрунтування автором доцільності обраного напрямку дослідження та наявних суперечностей у площині дослідження теорії і практики підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи дозволяють констатувати важливість та актуальність теми дисертаційного дослідження.

Викладені аргументи засвідчують, на нашу думку, актуальність і суспільну затребуваність дисертаційного дослідження Н. В. Левченко, предметом якого обрано теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111 U 00 75 47), наукового напрямку Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини».

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 18.09.2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень

у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 27.12.2022 р).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою: проаналізовано стан дослідженості наукової проблеми та категоріально-понятійний апарат дослідження; обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; охарактеризовано розвиток молодіжної роботи, її особливості, законодавчу і нормативно-правову базу в Україні та зарубіжних країнах; розкрито особливості змісту та навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; розроблено критерії, їх показники та визначити рівні готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; обґрунтовано й експериментально перевірено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти; розроблено рекомендації щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Нові факти, одержані здобувачем. У дослідженні вперше теоретично обґрунтовано та розроблено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка об'єднує чотири блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впроваджено та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи).

Удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; зміст освітніх програм підготовки майбутнього соціального працівника; методи та організаційні форми освітнього процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; здійснено історико-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду молодіжної роботи для визначення й уточнення основних понять дослідження, особливостей молодіжної роботи; узагальнено законодавчу й нормативно-правову базу молодіжної роботи та тлумачення понять «молодіжний працівник»,

«молодіжна робота», «молодіжний центр», «підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи»; запропоновано власний підхід до класифікації змісту, форм, методів та навчально-методичного забезпечення майбутніх соціальних працівників для молодіжної роботи; висвітлено заходи, форми молодіжної роботи в закладі вищої освіти, молодіжному центрі, молодіжній організації, асоціації й обґрунтовано особливості їх застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні наукові положення, концептуальні, методологічні підходи, висновки, презентовані у дисертації Н. В. Левченко, достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі праць вітчизняних і зарубіжних учених. Автором логічно сформульовано структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, які відповідають темі дисертації.

Досягненню сформульованої в роботі мети сприяв ретельний аналіз теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження. Дисертантка охарактеризувала й уточнила базові поняття дослідження: «молодь», «соціальний працівник», «молодіжний працівник», «молодіжна робота», «молодіжний центр», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», «психолого-педагогічні умови». Дисертанткою проаналізовано наукові праці, спрямовані на вирішення проблеми, за трьома групами: дослідження проблем підготовки майбутніх соціальних працівників, підготовки майбутніх соціальних педагогів та проблем молодіжної роботи (молодіжної сфери); спроектовано системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що складається з цільового, об'єктно-суб'єктного, змістовно-процесуального, результативного блоків та психолого-педагогічних умов для підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Методологією дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи забезпечено під час висвітлення змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та розкрито через загально-філософський (діалектичний підхід), загально-науковий (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, синергетичний, технологічний, аксіологічний, історико-хронологічний підходи та методи аналіз, синтез, дедукція, індукція, моделювання); конкретно-науковий (принципів об'єктивності, розвитку, провідної ролі практики) рівні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Аналіз тексту дисертації Н. В. Левченко та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Н. В. Левченко містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Варто вказати на достатню апробацію й географію впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес закладів вищої освіти: Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1776/01 від 31.10.2022 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/24 від 12.01.2023 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 3 від 29.06.2023 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/50 від 04.08.2023 р.); Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка, протокол № 5 від 09.05.2023 р.); Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (довідка, протокол № 6 від 08.06.2023 р.); у діяльність відділу у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради (довідка № 13/10-05 від 16.02.2021 р.), Дмитрушківської сільської ради Уманського району Черкаської області (довідка № 719/02-16 від 21.02.2021 р.).

Результати науково-дослідної роботи узагальнено та укладено в навчальні посібники («Теорія і практика молодіжної роботи», «Молодіжний менеджмент та політика», «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи»), які впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт, протокол № 13 від 08.06.2022 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (акт, протокол №1 від 26.08.2022 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів.

Фактологічний матеріал, теоретичні та практичні положення й науково обґрунтовані висновки дослідження можуть бути використані для визначення стратегічних орієнтирів у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. Розроблені теоретичні і методичні матеріали дослідження доцільно використовувати в освітньому процесі ЗВО України, у яких здійснюється професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, а також у системі неперервної освіти фахівців соціальної сфери, молодіжної роботи з метою зростання їхнього професійного потенціалу. Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі розробки освітніх стандартів й освітніх програм із професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, для створення та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти нових освітніх компонентів навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; для розширення та оновлення змісту освітніх компонентів: «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна політика», «Соціальна політика», «Молодь у сучасній громаді», «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Технології соціальної роботи», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Соціальна робота в громаді»,

«Соціальна педагогіка», «Технології соціальної роботи» тощо; для науково-методичного забезпечення професійної підготовки здобувачів вищої освіти всіх освітніх ступенів спеціальності «Соціальна робота» закладів вищої освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура представленої дисертації науково виважена й логічно вибудована. Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційного дослідження Н. В. Левченко відповідає меті й поставленим завданням, складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (620 найменувань, із них 60 – іноземною мовою), 15 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; обґрунтовано концептуальні, методологічні та теоретичні засади дослідження; сформульовано гіпотезу; окреслено методи дослідження; визначено експериментальну базу; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів та подано відомості про впровадження результатів наукового пошуку; схарактеризовано особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві; подано відомості про апробацію результатів дослідження; наведено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» – проаналізовано стан дослідженості наукової проблеми; здійснено категоріально-понятійний аналіз наукової проблеми; обґрунтовано методологію дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Виокремлено праці про концептуальні підходи до молодіжної політики та участь молоді в житті суспільства місцевому та регіональному.

З'ясовано, що складовими молодіжної роботи є адміністративне забезпечення, молодіжна інфраструктура, молодіжна участь.

Об'єктами молодіжної роботи є молодь (активна молодь, діти і молодь з інвалідністю, молоді жінки, сільська та міська молодь, молоді мігранти і внутрішньо переміщені особи, молоді сім'ї, молоді вчені та інші), фахівці, які працюють з молоддю (молодіжні працівники, учителі, вихователі, науково-педагогічні працівники, педагогічні працівники, соціальні працівники, соціальні педагоги, психологи, волонтери, молодіжні лідери та ін.).

У другому розділі – «Особливості молодіжної роботи в Україні і зарубіжних країнах» – визначено передумови становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; проаналізовано законодавчу та нормативно-правову бази молодіжної роботи; вивчено та узагальнено зарубіжний і вітчизняний досвід молодіжної роботи.

З'ясовано, що ключовим документом регулювання молодіжної політики до 2021 р. був Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.), у якому визначено основні терміни, якими оперує молодіжна політика, головні принципи, напрями діяльності та наведено основні механізми реалізації державної молодіжної політики в Україні. З 2021 р. молодіжну

роботу регламентує Закон України «Про основні засади молодіжної політики». Основною законодавчою та нормативно-правовою базою молодіжної роботи є Конституція України, закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства молоді та спорту України, розпорядження Кабінету Міністрів України, міжнародні документи та ресурси Ради Європи.

У різних областях України відповідно до «Типового положення про молодіжні центри» працює більше 300 молодіжних центрів.

Вивчено досвід молодіжної роботи в деяких країнах Європейського Союзу, зокрема Німеччині, Австрії, Чехії, Данії, Естонії, Фінляндії, Франції, Угорщині, Італії, Латвії, Болгарії, Словаччині, Польщі, та з'ясовано, що молодіжна робота в країнах Європейського Союзу розвинута по-різному, кожна країна особлива, має свої звичаї, традиції, історію розвитку молодіжної роботи, нормативно-правову базу, стратегії розвитку, програми для підготовки фахівців молодіжної роботи – молодіжних працівників.

Узагальнено вітчизняний досвід молодіжної роботи. З'ясовано, що в Україні молодіжна робота в Україні реалізується на трьох рівнях: національному (центральний орган державної влади – Міністерство молоді та спорту України), регіональному (органи управління обласних, районних державних адміністрацій, органи місцевого самоврядування) та місцевому (органи місцевої ради: управління, комітети, відділи, сектори; заклади по роботі з молоддю, місцеві громадські організації, об'єднання) – через різні суб'єкти молодіжної роботи, зокрема, молодіжні клуби, молодіжні центри, молодіжні організації, молодіжні консультативно-дорадчі органи, інформаційно-пропагандистські та самостійні молодіжні проекти, молодіжні кафе, молодіжні творчі колективи; будь-які молодіжні групи, табори, місця проживання молоді, заклади освіти, бібліотеки, вулична молодіжна робота, центри зайнятості, центри соціальних служб, громадські організації тощо.

У третьому розділі – «Діагностика стану підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» – розкрито особливості підготовки соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну та неформальну освіту; визначено зміст та навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; дібрано критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження; схарактеризовано компоненти, критерії, показники та відповідні рівні сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; подано результати констатувального етапу дослідження.

Аналіз змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи закладів вищої освіти та порівняння їх наповнення (освітні програми, навчальні плани, освітні компоненти, силабуси, робочі програми), засвідчили, що у кожного ЗВО свої особливості підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до нормативних документів. Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в Україні прослідковуються через обов'язкові та вибіркові

дисципліни та назви освітньої програми, зокрема, це 3 освітні програми – освітньо-професійна програма «Соціальна робота та молодіжна робота» освітнього ступеня «бакалавр» Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»; освітньо-професійна програма «Соціальна робота (молодіжна робота)» освітнього ступеня «магістр» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; освітньо-наукова програма «Соціальна робота з дітьми та молоддю» Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Основні форми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи простежено в змісті таких навчальних дисциплін: «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Молодь у сучасній громаді», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Молодіжна політика» та ін.

Основні фахівці, які працюють з молоддю відносять, – соціальні працівники, соціальні педагоги, вихователі, практичні психологи, фахівці соціальної сфери, радники із питань молоді, фахівці з питань молоді (молодіжні працівники).

З'ясовано, що професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи – це процес становлення і формування конкурентоспроможного фахівця, професіонала в молодіжній сфері через набуття та оволодіння професійними компетентностями, навичками «soft skill» (визначено відповідно до професійного стандарту як фахівця з питань молоді / молодіжного працівника), що здійснюється через формальну (заклади вищої освіти), неформальну (програма «Молодіжний працівник») та інформальну освіти (досвід, обмін, спілкування).

У четвертому розділі – «Обґрунтування системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та її дослідно-експериментальна перевірка» – обґрунтовано систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; представлено реалізацію психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молоддю; здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи; узагальнено та запропоновано рекомендації для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Спроектвана системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що складається з *цільового блоку* – визначає мету (підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи), завдання (мотивація майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через популяризацію її серед студентської молоді; розробка навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; розробка та проведення інструктивного семінару щодо впровадження тем/змістового модулю/освітнього компонента з молодіжної роботи для науково-педагогічних працівників ЗВО; проведення аудиторної та позааудиторної роботи з підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну та неформальну освіту; залучення студентської молоді до участі в роботі молодіжних центрів, просторів, молодіжних структурних підрозділів закладів вищої освіти через неформальну та інформальну освіту), принципи

(об'єктивності, розвитку, провідної ролі практики), методологічні підходи (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, синергетичний, технологічний, аксіологічний, історико-хронологічний); *об'єктно-суб'єктного блоку*: об'єкти – здобувачі вищої освіти освітніх ступенів: «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр», «доктор філософії»; суб'єкти – заклади вищої освіти (науково-педагогічні працівники), громадські організації, молодіжні центри, простори, асоціації, молодіжні ради, відділи молоді (керівники/працівники); *змістовно-процесуального блоку* – передбачає етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (інформаційний, проектний, просвітницький, діяльнісний, результативний), структуру підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, а саме: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу; *результатного блоку* – передбачає оцінку і визначення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, через визначені компоненти: мотиваційний (система мотивів, цілей, цінностей, що мотивують майбутніх працівників до навчання, професійної діяльності, молодіжної роботи; інтерес та прагнення до постійного професійного розвитку та самовдосконалення), когнітивний (сукупність знань у галузі соціальної роботи, загальних, фахових компетентностей та програмних результатів навчання з питань молодіжної роботи), діяльнісний (уміння та навички до професійної діяльності у сфері соціальної роботи, молодіжної роботи, здатності до комунікації, взаємодії з молоддю), особистісний (особистісні та професійні якості (цілеспрямованість, наполегливість, саморегуляція), важливі для роботи в молодіжній сфері; рефлексія професійної діяльності та особистісних якостей молодіжного працівника); критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-компетентнісний, діяльнісно-практичний, особистісно-рефлексивний), відповідні показники та рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Отже, дисертаційна робота Н. В. Левченко за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, спрямованим на наукове обґрунтування теоретико-методичних основ підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; розроблення й експериментальну перевірку ефективності моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягнення мети та успішне виконання завдань дисертаційного дослідження, що має новизну і загальнонаціональне значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Дисертаційне дослідження має наукову новизну і загальнонаціональне значення, що є однією з основних вимог до наукових праць на здобуття наукового ступеня наукового ступеня доктора наук. Тому, перспективним напрямом подальшої роботи є узагальнення з метою практичного упровадження

рекомендацій щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях. Зокрема, освітньо-науковому середовищі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, де здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 231 Соціальна робота за всіма рівнями – від початкового до наукового.

2. У розділі 3 авторкою на належному рівні здійснено узагальнення та систематизація навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Однак, на нашу думку, означений текстовий матеріал, поданий у таблицях, доцільно перенести у додатки, що зменшить обсяг основного тексту дисертації.

3. У дисертації представлено визначення поняття «молодь», «молодіжна робота», «молодіжний працівник», «молодіжний центр» «психолого-педагогічні умови», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» подані в різних розділах. Доречно подати визначені дефініції у першому розділі дисертаційного дослідження.

4. Досліджуючи процес підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, було б доречно, особливо в контексті нинішніх реалій, розглянути особливості організації освітнього процесу закладів вищої освіти в контексті самостійної роботи здобувачів в умовах дистанційного навчання.

5. Проведене дослідження не претендує на вичерпність у висвітленні всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Як зазначає дисертантка, заслуговують на окреме вивчення насамперед такі питання, як особливості навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; система підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників; організація молодіжної роботи на різних етапах її розвитку; впровадження молодіжної роботи через молодіжні структури. Тому, на нашу думку, результати дослідження є перспективним напрямом розвитку соціальної роботи, молодіжної роботи в межах діяльності Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини».

Проте висловлені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях.

Результати дослідження висвітлено у 81 науковій і науково-методичній праці (із них 49 одноосібних), зокрема, 10 монографій (9 у співавторстві), 5 статей у журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus/WoS, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 2 статті у вітчизняних виданнях, 4 навчальних та навчально-методичних посібників, 1 енциклопедія, 32 публікації апробаційного характеру, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання

відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело (звіт про перевірку Unicheck).

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній області спеціальності 231 Соціальна робота.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук». Аналіз дисертації, опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота Левченко Наталії Володимирівни «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» є самостійною, завершеною науковою працею, відповідає пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів») і може бути подана до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Рецензент – д. пед. н., професор Кравченко О. О.:

Своєчасність, доцільність, а, отже, актуальність дисертаційного дослідження Наталії Володимирівни Левченко обумовлена рядом чинників:

- по-перше, стрімкий розвиток національного законодавства у сфері молодіжної політики (схвалено Національну стратегію державної молодіжної політики в Україні до 2030 року, затверджено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2021-2025 роки, прийнято Закон України «Про основні засади молодіжної політики» тощо). Ці державні документи своєю місією визначають створення можливостей для молоді, брати участь у житті суспільства, розвивати їх національну свідомість на основі суспільно-державних цінностей та відповідального громадянства, підвищення рівня їх громадянських компетентностей, спроможності бути самостійними, життестійкими, активними, патріотичними і відповідальними учасниками суспільного життя;

- по-друге, становлення і розвиток молодіжної роботи та поява в Україні професії молодіжного працівника, що зумовила нові виклики перед закладами вищої освіти з підготовки таких фахівців у межах спеціальності 231 «Соціальна робота»;

- по-третє, формування національної мережі молодіжних центрів як осередків реалізації молодіжної політики, майданчиків для молодіжної роботи в громаді, що потребує дієвих технологій та інструментарію для їхньої діяльності;

- по-четверте, що найголовніше, наукова праця Наталії Володимирівни Левченко під керівництвом наукового консультанта проф. Наталії Миколаївни Коляди дозволяє з теоретичної і практичної точок зору широкому колу професійної спільноти: органам місцевого самоврядування, громадам, фахівцям соціальної сфери, закладам вищої освіти, науковій спільноті – отримати науково обґрунтовані відповіді, рішення і рекомендації для діяльності у сфері молодіжної роботи;

- по-п'яте, представлене дисертаційне дослідження відповідає місії Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини – «навчання – дослідження – громадське служіння» (<http://surl.li/chtaz>), а також посилює унікальність реалізації освітніх програм на факультеті соціальної та психологічної освіти через діяльність широкої мережі науково-практичних підрозділів, зокрема Молодіжного центру «START».

Аналіз дисертації авторки дозволяє оцінити роботу як багатопланове, ретельно виконане дослідження, присвячене проблемі професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної та молодіжної роботи, що має як практичне, так і наукове значення. Основний зміст дисертації дає можливість простежити шлях розв'язання автором теоретичних і практичних завдань дослідження.

У *першому розділі*, за традицією, представлено аналіз базових понять дослідження та запропоновано авторські визначення термінів «молодь», «молоді особи», «соціальний працівник», «молодіжний працівник», «молодіжна робота», «молодіжний центр»; визначено передумови становлення і розвитку підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у єдності подій різних історичних етапів; схарактеризовано методологію дослідження. Дисертанткою здійснено диференціацію молоді на різні групи відповідно до класифікації молодіжної роботи: за віковою ознакою, за регіональною ознакою, за соціальною ознакою. Як позитивне слід відзначити, що Н. В. Левченко з'ясовано складові молодіжної роботи, її суб'єкти, об'єкти, принципи, а також рівні її реалізації (на місцевому, регіональному, всеукраїнському).

У *другому розділі* проаналізовано законодавчу та нормативно-правову базу молодіжної роботи, висвітлено зарубіжний досвід молодіжної роботи та розвиток молодіжної роботи в Україні.

У *третьому розділі* імпонує запропоноване авторкою визначення «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи – це процес становлення і формування конкурентоспроможного фахівця, професіонала в молодіжній сфері через набуття та володіння професійними компетентностями, навичками «soft skill» (визначено відповідно до професійного стандарту як фахівця з питань молоді / молодіжного працівника), що здійснюється через формальну (заклади вищої освіти), неформальну (програма «Молодіжний працівник») та інформальну освіти (досвід, обмін, спілкування)».

З практичної точки зору заслуговує на увагу здійснений порівняльний аналіз змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи за першим (бакалаврським), другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим) рівнями вищої освіти, а саме, у стандартах вищої освіти, освітніх програмах та навчальних планах, водночас визначено відповідність змісту Національній рамці кваліфікації.

Чітко обґрунтовані критерії, показники та рівні готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Їх взаємозв'язок представлено у таблиці та вказано діагностичні інструменти, за допомогою яких визначено рівень готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Варто

відзначити авторську методику «Рівень сформованості теоретичних, практичних знань в галузі молодіжної політики та молодіжної роботи» [додаток М 7].

Водночас, складовими змістовно-процесуального блоку є заходи, які скоординовані самою авторкою: організовано та скоординовано базовий тренінг програми «Молодіжний працівник» у м. Умань (2019, 2021 рр.); скоординовано на регіональному рівні програму особистісного та професійного розвитку «Державотворець» (м. Умань, 2020 р.); крім того, авторка брала участь у підготовці заявки для участі м. Умань в національному конкурсі «Молодіжна столиця України» (2021 р.); у круглому столі та тренінгу для тренерів «Ефективний менеджмент молодіжних центрів» (2021 р.); у розробці професійного стандарту для професії 2340 Вихователь соціальний по роботі з дітьми з інвалідністю (лист № 73/05 від 22.02.2021 р. Науково-дослідного інституту праці і зайнятості); поданні пропозиції до проєкту професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» (2022 р.); співпраця СпівДія Хаб (матеріальна допомога для внутрішньо переміщених осіб) (2022 р.); проведенні тренінгу для дітей та молоді «Мій Всесвіт – моя Україна» (2022 р.); у рамках проєкту Активні громадяни, за грантової підтримки Британської Ради в Україні, проведенні тренінгу «Соціальні ініціативи: для молоді та створенні молоддю» (2022 р.); організації презентації книги «Місто, з якого почалася війна» (2023 р.); у Всеукраїнському проєкті «Ігрові клуби спільно ДжуніорС» (2023 р.).

У четвертому розділі розроблена системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка є практично-орієнтована, поєднує взаємозалежні блоки, спрямовані на реалізацію психолого-педагогічних умов, результатом впровадження цієї системи є підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Запропонована системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи складається з цільового, об'єктно-суб'єктного, змістовно-процесуального та результативного блоків

Для успішної та ефективної реалізації чотирьох блоків системи визначено такі психолого-педагогічні умови: мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

У контексті останнього Н.В. Левченко виокремила такі форми кожного з видів освіти: формальна освіта (очна (аудиторна, позааудиторна, семінари, курси, тренінги тощо), заочна (аудиторна, позааудиторна), дистанційна (дистанційні курси, онлайн-конференції, онлайн-вебінари, онлайн-тренінги)); неформальна освіта (очна (тренінги, майстер-класи, семінари, творчі майстерні тощо), дистанційна (дистанційні курси, вебінари, тренінги, тощо)); інформальна освіта (відеоуроки, онлайн-лекції, одноразові лекції, медіа-консультації, читання фахових та

спеціалізованих журналів, перегляд телебачення, відео, спілкування з колегами, родичами, незаплановані бесіди та ін.).

Аналіз змісту дисертаційного дослідження засвідчує високий рівень організації і проведення дослідно-експериментальної роботи. Посилює таку оцінку залучення до цієї роботи не лише здобувачів вищої освіти, студентського активу, викладачів, завідувачів кафедр, гарантів освітніх програм, а й роботодавців та представників громад, що відповідає сучасним вимогам у сфері вищої освіти.

Вражає обсяг та глибина наукової новизни та практичного значення результатів дослідження. Так, уперше теоретично обґрунтовано та розроблено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка об'єднує чотири блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впроваджено та експериментально перевірено психологопедагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); здійснено історико-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду молодіжної роботи для визначення й уточнення основних понять дослідження, особливостей молодіжної роботи; удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; зміст освітніх програм підготовки майбутніх соціальних працівників; методи та організаційні форми освітнього процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; набули подальшого розвитку: наукові положення теорії й методик підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти; питання молодіжної роботи як напряму соціальної роботи; питання розвитку молоді та молодіжної роботи на рівні формальної, неформальної та інформальної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в успішній апробації системи професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до молодіжної роботи за спеціальністю 231 Соціальна робота; розробці змістового наповнення та навчально-методичного й інформаційного забезпечення освітніх компонентів професійного спрямування та вибіркового дисциплін; програм різних

видів навчальних та виробничих практик завданнями, що спрямовані на формування операційно-практичних умінь та навичок, необхідних для роботи з молоддю фахівців із соціальної роботи у громаді; проведенні низки семінарів, круглих столів, науково-практичних конференцій за тематикою дослідження.

Результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 231 Соціальна робота, при підвищенні кваліфікації, набутті неформальної освіти та самоосвіти фахівців у галузях 23 Соціальна робота, 01 Освіта / Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки; у науково-дослідній роботі здобувачів вищої освіти.

Дисертаційна робота є завершеним і цілісним дослідженням. Висновки до розділів та загальні висновки відповідають концептуальним положенням і завданням дослідження, містять узагальнення одержаних дисертанткою результатів.

Основні результати дисертації представлено у 81 науковій і науково-методичній праці (із них 49 одноосібних), зокрема, 10 монографій (9 у співавторстві), 5 статей у журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus/WoS, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 2 статті у вітчизняних виданнях, 4 навчальних та навчально-методичних посібників, 1 енциклопедія, 32 публікації апробаційного характеру, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Визнаючи актуальність, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дисертації Н.В. Левченко, уважаємо за необхідне вказати на деякі дискусійні аспекти та висловити певні зауваження:

1. У дисертації в єдності історичних етапів схарактеризовано розвиток молодіжної роботи в Україні. Водночас, на виконання Закону України «Про основні засади молодіжної політики» у 2023 р. уряд створив Український молодіжний фонд та визначається порядок надання проектної підтримки суб'єктам молодіжної роботи для реалізації молодіжних проєктів на період дії воєнного стану в Україні та впродовж шести місяців після його припинення. Узагальнення цієї діяльності у дисертації дозволить розширити відомості про сучасну молодіжну роботу.

2. Обґрунтовуючи доцільність врахування державних стандартів вищої освіти із спеціальності 231 Соціальна робота при розробці та реалізації освітніх програм у закладах вищої освіти з молодіжної роботи, авторка схарактеризувала вимоги щодо структури інтегральної компетентності, загальних і фахових компетентностей, програмних результатів навчання. При цьому дисертаційна робота тільки б виграла, якби дослідниця розкрила, як співвідносяться освітні програми із Глобальними стандартами освіти та підготовки в галузі соціальної роботи (2020), розробленими Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи.

3. Авторкою визначено об'єкти (молодь, здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники) і суб'єкти (заклади вищої освіти, організації, молодіжні центри, простори, хаби, асоціації, молодіжні ради та ін.) молодіжної роботи.

Можливо, до суб'єктів також віднести і саму молодь, і запропонувати суб'єкт-суб'єктний підхід. Тим паче, в роботі запропоноване визначення: «молодіжна робота – комплекс заходів молодіжної політики, що орієнтовані на молодь та проводяться разом із молоддю і для молоді засобами неформальної освіти у вільний для молоді час».

4. Заслуговує на увагу змістовий блок системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, разом з тим доцільно до форм роботи додати проєктну діяльність. Тим паче серед напрямів роботи Молодіжного центру «START» є проєктний – підтримка проєктів органів студентського самоврядування, підприємницьких ініціатив молоді, забезпечення зайнятості молоді у вільний час; сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді; активна взаємодія між органами влади та молоддю на місцевому рівні шляхом залучення до створення стратегій програм, заходів та проєктів; організація та проведення конкурсів, проєктів, програм молодіжних організацій, спрямованих на розв'язання проблем молоді. До того ж на базі центру реалізується чимало проєктів, до реалізації яких долучається студентська молодь.

5. З огляду на Розпорядження № 1353-р. Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. «Про схвалення стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» відбувається процес цифровізації системи соціального захисту. Відповідно до четвертої психолого-педагогічної умови – комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: авторка має практичний досвід (запровадження телеграм-каналу, створення сайту, використання гугл-форми для опитувань та ін.), який доповнив би заходи у контексті цифровізації.

6. Здійснюючи аналіз освітніх програм, навчальних планів, навчально-методичного забезпечення, авторкою позитивно показано формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти через вільний вибір. Серед пропозицій для ЗВО щодо підготовки майбутніх соціальних працівників можна рекомендувати вибіркового освітній компонент з молодіжної роботи для спеціальностей у галузях 23 Соціальна робота, 01 Освіта / Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки.

Висловлені зауваження та побажання не знижують загальної цінності рецензованого наукового дослідження. Дисертація містить матеріали, що можуть бути підґрунтям для подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в громаді.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», можемо стверджувати, що вона є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке повністю відповідає всім вимогам, висунутим до дисертацій відповідає пп пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів») і може бути подана до

захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Рецензент – д. пед. н., професор *Кочубей Т. Д.*

Актуальність проблеми. На актуальність піднятої дисертанткою проблеми «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» вказує низка вітчизняних нормативно-правових документів таких як: Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022–2023 роки, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки (2020), (2016–2020), Національна молодіжна стратегія, Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021) та ряд інших.

Адже, як слушно зазначає Левченко Н.В. сучасні цивілізаційні процеси в Україні є досить складними, багатовекторними та динамічними. Вони висувають нові вимоги до системи підготовки майбутніх працівників в цілому та до системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, зокрема, що вказує й на актуальність піднятої проблеми.

Теоретичний аналіз наукових праць дослідників та практичний досвід підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи уможливили дисертантці виокремити низку нерозв'язаних суперечностей між: провідною роллю державної політики та неформальної освіти в підготовці соціальних працівників до роботи з молоддю та недостатньою увагою до цієї проблеми суб'єктів соціально-освітньої сфери; об'єктивними проблемами суспільства у фахівцях, здатних ефективно та цікаво працювати з молоддю, для молоді та силами молоді, та недостатньою професійною підготовленістю таких фахівців; необхідністю підготовки соціальних працівників до молодіжної роботи та недостатньою розробленістю теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо розв'язання означеної проблеми.

Отже, піднята дисертанткою проблема є актуальною і значущою не тільки для українського суспільства, але й для світової спільноти загалом, що вказує також на теоретичну і практичну значущість здійсненого дослідження.

Дисертаційне дослідження Левченко Н.В. виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111 U 00 75 47), а також наукового напрямку Молодіжного центру «START» УДПУ імені Павла Тичини. Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою УДПУ імені Павла Тичини (протокол № 2 від 18.09.2018 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки та психології НАПН України (протокол № 6 від 27.12.2022 р.).

До позитивних моментів дисертаційного дослідження відносимо вдало визначені дисертанткою об'єкт, предмет і мету дослідження, гіпотезу, сформульовані дисертанткою завдання дослідження, які узгоджуються із

висновками дисертаційної роботи, методологічну і теоретичну основи дослідження, а також чітко прописані методи дослідження (теоретичні, емпіричні та інформаційно-статистичні), концептуальні засади дослідження, які реалізовано на трьох рівнях: теоретичному, методологічному та технологічному та висунута дисертанткою гіпотеза дослідження.

Експериментальна база дослідження представлена університетами з різних регіонів України, такими як Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Рівненський державний гуманітарний університет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Інститут проблем виховання НАПНУ, а також відділом у справах сім'ї та молоді Уманської міської ради, Дмитрушківською сільською громадою Уманського району Черкаської області, що уможливило дисертантці охопити дослідженням 410 здобувачів початкового, першого, другого та третього рівнів вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, а також 58 науково-педагогічних працівників та 10 роботодавців.

Безперечною є наукова новизна дослідження, яка полягає у розроблені і апробації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що об'єднує чотири блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; структура підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); результативний (компоненти, критерії, показники, рівні готовності, результат); психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); здійснено історико-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду молодіжної роботи для визначення й уточнення основних понять дослідження, особливостей молодіжної роботи; удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; зміст освітніх програм підготовки майбутніх соціальних працівників; методи та організаційні форми освітнього процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Левченко Н.В. чітко визначено теоретичне та практичне значення дослідження. Зокрема, ґрунтовно представлено практичне значення дослідження, аспекти якого реалізуються через тренінги, координацію та модерування програм особистісного та професійного розвитку «Державотворець», розробку і координування програми неформальної освіти для студентської молоді «Молодь. Освіта. Політика» ФСПО тощо.

Досить обширна апробація результатів дослідження на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях і семінарах різного рівня: міжнародних, всеукраїнських та методологічних семінарах представлена дисертанткою.

Дисертаційне дослідження логічно і чітко структуроване, представлено вступом, чотирма розділами, висновками, списком використаних джерел та додатками.

Піднята дисертанткою проблема є актуальною для українського суспільства, сучасною та малодослідженою, що вказує на її безперечне як наукове так і практичне значення.

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні положення й результати дисертаційного дослідження опубліковано у 81 науковій і науково-методичній праці (із них 49 одноосібних), зокрема, 10 монографій (9 у співавторстві), 5 статей у журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus/WoS, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 2 статті у вітчизняних виданнях, 4 навчальних та навчально-методичних посібників, 1 енциклопедія, 32 публікації апробаційного характеру, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорено та оприлюднено у вигляді доповідей на різного рангу науково-практичних конференціях та семінарах, з них на 21 міжнародних конференціях, 14 всеукраїнських конференціях. Також основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини протягом 2019-2023 років.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Достовірність отриманих результатів визначається використанням сучасних методів дослідження. Дисертаційне дослідження характеризується цілісністю і смисловою завершеністю, проведене на достатньому науковому рівні. Результати та наукові положення кваліфікаційної наукової праці достатньо повно представлено в публікаціях автора. Отримані результати і висновки дисертаційної праці не викликають сумніву.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення.

Дисертаційна робота Левченко Наталії Володимирівни складається зі вступу, чотирьох розділів, що включають у себе шістнадцять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 868 сторінок, із них, 424 сторінки – основного тексту. Робота містить таблиці, рисунки та додатки.

У вступі дисертанткою визначено актуальність дослідження, чітко і коректно сформульовано науковий апарат дослідження (об'єкт, предмет, мету, завдання, концепцію дослідження, методологічну і теоретичну основу, експериментальну базу дослідження, теоретичне і практичне значення результатів дослідження), зазначено особистий внесок здобувача, представлено апробацію результатів дослідження, вдало підібрано комплекс методів, що в сукупності забезпечило логіку наукового пошуку, вірогідність здобутих дисертанткою результатів, а також допомогло авторці розробити рекомендації щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Завдання дослідження узгоджені з висновками.

Заслуговує на увагу чітка структурованість дисертаційної роботи, виокремлені Левченко Н. В. чотири розділи (Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; Особливості молодіжної роботи в Україні і зарубіжних країнах; Діагностика стану підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; Обґрунтування системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та її дослідно-експериментальна перевірка) та зроблені загальні висновки. Вагомим здобутком є також запропоновані Левченко Наталією Володимирівною рекомендації щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» дисертанткою проаналізовано стан дослідженості наукової проблеми; здійснено категоріально-понятійний аналіз наукової проблеми; обґрунтовано методологію дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Заслуговує на увагу здійснений дисертанткою аналіз джерел, який структурований за такими двома напрямками як: 1) Праці про концептуальні підходи до молодіжної політики. У межах цього напрямку проаналізовано модель реалізації молодіжної політики на рівні міської/селищної/сільської ОТГ, регіональному рівні та місцевому рівні; 2) Праці про участь молоді в міському та регіональному житті суспільства. Звернено увагу на те, що участь молоді у місцевому та регіональному житті суспільства розглядають як форму партнерства між молоддю та дорослими.

Заслуговують на увагу запропонована дисертанткою рис. 1.1 Об'єктно-суб'єктний підхід реалізації молодіжної роботи в Україні на якій представлено співвідношення об'єкта молодіжної роботи до суб'єкта молодіжної роботи, а також базові принципи формування молодіжної роботи.

До позитивних моментів дисертаційної роботи Левченко Н.В. відносимо вдало виокремлені й охарактеризовані етапи становлення і розвитку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Вагомим здобутком дисертантки у Розділі 1., дисертаційної роботи є виокремлені Левченко Н. В. основні загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, аналогію та моделювання), методологічні принципи наукового дослідження (об'єктивності, розвитку, провідної ролі практики), рівні (загально-філософський (діалектичний підхід), загально-науковий та конкретно-науковий), підходи (системний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний, синергетичний, технологічний, аксіологічний, історико-хронологічний) та принципи (об'єктивності, розвитку, провідної ролі практики).

Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз поняттєво-категоріального апарату наукового дослідження та розкрито змістове наповнення основних понять досліджуваної проблеми.

У другому розділі «Особливості молодіжної роботи в Україні і зарубіжних країнах» дисертанткою проаналізовано ключові документи, що регулюють молодіжну політику, здійснено класифікацію законодавчої та нормативно-правової бази молодіжної роботи в Україні, висвітлено зарубіжний досвід молодіжної роботи таких європейських країн як Австрія, Німеччина, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Італія, Латвія, Болгарія, Словаччина та Польща, а також узагальнено вітчизняний досвід молодіжної роботи. Левченко Н.В. встановлено, що ЄС та Рада Європи сприяють розвитку молодіжної роботи через реалізацію різних заходів, розробку відповідних інструментів та механізмів реалізації молодіжної політики та молодіжної роботи на різних рівнях.

Заслугує на увагу ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду молодіжної роботи, висвітлення історії становлення молодіжної роботи в Словацькій Республіці. Також авторкою доведено, що країни Європейського Союзу впроваджують, популяризують та розвивають роботу з молоддю і мають позитивний досвід створення і реалізації діяльності молодіжних клубів, яка спрямована на підвищення рівня життя та заохочення молоді до участі в прийнятті рішень на всіх рівнях, підтримку молодих підприємців у їхній діяльності, об'єднання молоді над спільними ідеями та проектами для їх реалізації, підвищення креативності, творчості через популяризацію неформальної освіти.

Важливим етапом роботи над дисертаційним дослідженням, представленим у розділі 3 «Діагностика стану підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», є запропонований авторкою зміст та навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, а також зміст підготовки майбутніх докторів філософії з соціальної роботи до молодіжної роботи, розроблений дисертанткою критеріально-діагностувальний інструментарій дослідження та здійснений аналіз результатів стану підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, а також запропонований дисертанткою рисунок «Критерії та показники готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» на якому авторкою

запропоновано чотири критерії – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-компетентнісний, діяльнісно-практичний та особистісно-рефлексивний з показниками.

На основі аналізу Левченко Н. В. змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи закладів вищої освіти, представлених у дисертаційні роботи як експериментальні майданчики, дисертантка дійшла висновку, що кожен заклад вищої освіти має свої особливості підготовки майбутніх здобувачів вищої освіти відповідно до нормативних документів, зміст підготовки соціальних працівників у формальній освіті реалізується відповідно до нормативних документів, на державному рівні – Стандартів вищої освіти, на регіональному і місцевому рівнях – освітніх програм, навчальних планів, робочих навчальних планів, навчальних програм освітніх компонентів, робочих програм навчальних дисциплін, силабусів.

Важливим етапом дисертаційного дослідження є четвертий розділ «Обґрунтування системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи та її дослідно-експериментальна перевірка». У цьому розділі заслуговують на увагу вдало визначені Левченко Н.В. психолого-педагогічні умови та розроблена авторкою системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що включає мету, об'єкт, суб'єкт, завдання, принципи, освітні ступені, види освіти (формальна, неформальна, інформальна), навчально-методичне забезпечення, психолого-педагогічні умови, компоненти, критерії, показники та рівні готовності, результат, що об'єднанні у чотири блоки – цільовий, об'єктно-суб'єктний, змістовно-процесуальний та результативний. Чітко прописані завдання до основних етапів дослідно-експериментальної роботи, зокрема таких як перший (теоретико-пошуковий етап), другий (діагностувальний) етап, третій (констатувальний) етап та четвертий (формульвальний) етап. Запропонована дисертанткою система є практично-орієнтованою і поєднує в собі взаємозалежні блоки.

До позитивних моментів дисертаційної роботи відносимо й вдало визначені дисертанткою та впроваджені в освітній процес психолого-педагогічні умови, зокрема, такі як мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, що у сукупності дозволило забезпечити виконання поставлених завдань дослідження.

Структура роботи є чіткою, виклад матеріалу дослідження вирізняється завершеністю, логічністю, послідовністю, науковою обґрунтованістю положень. Завдання відповідають висновкам.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Поряд із вказаними позитивними сторонами дисертаційна робота містить певні моменти дискусійного характеру, а саме:

1. Робота значно виграла б, якби дисертанткою у підрозділі 1.1. Аналіз стану досліджуваної проблеми чіткіше висловлювалася власна позиція і думка щодо поглядів науковців на досліджувану проблему, зазначивши чим вона важлива, а що потребує подальшого дослідження.

2. У підрозділі 1.2 «Категоріально-понятійний аналіз наукової проблеми» дисертаційного дослідження подано статистичні дані проведеного упродовж 2015–2019 рр. дослідження цінностей сучасної молоді за наведеними дисертанткою напрямками та виділено основні потреби молоді, що, на наш погляд, не стосується поняттєво-категоріального апарату.

3. Із підрозділу 3.2. «Навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» таблиці «Зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через стандарти вищої освіти», «Загальна інформація про вимоги до вступу для підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах освіти України», «Порівняльна таблиця змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти)» та «Порівняльна таблиця змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (другий (магістерський) рівень вищої освіти)» бажано було б подати у Додатках, адже вони займають 32 сторінки тексту, що становить один підрозділ розділу дисертаційної роботи.

4. Додати у додатки програму практики (практичної підготовки) для здобувачі вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота.

5. Дисертантка наголошує на розробленій нею систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи через підходи, про те, бажано було б показати їх графічно.

Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний та дискусійний характер, проте не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Левченко Наталії Володимирівни.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук».

Аналіз дисертаційного дослідження, опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота Левченко Наталії Володимирівни «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» є самостійною, завершеною науковою працею, відповідає пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів») і може бути подана до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

УХВАЛИЛИ: Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Левченко Наталії Володимирівни на тему «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Левченко Наталії Володимирівни на тему: «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що державні стратегії (Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022–2032 рр., Національна молодіжна стратегія до 2030 р.) мотивують заклади вищої освіти до підготовки конкурентоспроможного фахівця, спрямованої на всебічний, інтелектуальний, культурний, професійний розвиток особистості для роботи з молоддю.

Реалізація державної молодіжної політики – один із провідних напрямів діяльності держави. Особливо важливими є питання розробки та апробації нових технологій роботи з різними категоріями молоді, нормативно-правового забезпечення державної соціальної молодіжної політики. Розуміння молоді як об'єкта національно-державних інтересів, одного з головних чинників забезпечення розвитку держави і суспільства, знаходить практичне втілення в низці законодавчих актів і урядових програм.

Державна молодіжна політика перебуває на етапі становлення чітко вибудованої системи державного впливу на молодіжну соціалізацію, розвиток і підтримку молодіжних рухів та ініціатив у сфері науки, культури й освіти, що посилює значимість професійної підготовки соціальних працівників до роботи з молоддю.

В Україні основні аспекти соціальної молодіжної політики, підготовки відповідних кадрів регламентують закони та нормативно-правові акти, а саме: Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021), розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки» (2020), «Про схвалення Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні» (2018), «Про затвердження плану заходів на 2019–2022 роки з реалізації Концепції підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні» (2019), Державні цільові соціальні програми «Молодь України» (2016–2020), (2021–2025),

програма «Молодіжний працівник» (2014), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» (2017) та ін.

Під час професійної підготовки соціального працівника до роботи з молоддю необхідно акцентувати увагу на формуванні високого рівня професійної культури, розвитку потреб у постійному професійному самовдосконаленні, що є гарантом успішної та ефективної діяльності в умовах сучасного освітнього середовища. Держава потребує розроблення та впровадження в умовах закладу вищої освіти моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111 U 00 75 47), наукового напрямку Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини»; затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 18.09.2018 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 27.12.2022 р.).

Формулювання наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

У дисертації проаналізовано стан дослідженості наукової проблеми та поняттєво-термінологічний апарат дослідження; обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; охарактеризовано розвиток молодіжної роботи, її особливості, законодавчу і нормативно-правову базу в Україні та зарубіжних країнах; розроблено діагностичний інструментарій дослідження підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; розкрито зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; обґрунтовано навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Особливу увагу приділено обґрунтуванню й експериментальній перевірці системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти; розробці рекомендації щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– вперше теоретично обґрунтовано та розроблено систему підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи, яка об'єднує чотири блоки: цільовий (мета, завдання, принципи, методологічні підходи); об'єктно-суб'єктний (суб'єкти й об'єкти – учасники процесу підготовки); змістовно-процесуальний (етапи впровадження та реалізації системи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; структура підготовки майбутніх

соціальних працівників до молодіжної роботи через формальну, неформальну та інформальну освіту, зокрема: змістове, організаційне, технологічне наповнення, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу); результативний (компоненти підготовки, критерії, показники та рівні готовності, результат); впроваджено та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови підвищення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (мотивація до взаємодії з молоддю в різних формах та формування ціннісного ставлення до молодіжної роботи; удосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; інноваційний підхід у практичній підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; комплексне використання формальної, неформальної та інформальної освіти в підготовці майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи); здійснено історико-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду молодіжної роботи для визначення й уточнення основних понять дослідження, особливостей молодіжної роботи;

– удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи; зміст освітніх програм підготовки майбутніх соціальних працівників; методи та організаційні форми освітнього процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи;

– набули подальшого розвитку: наукові положення теорії й методик підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи у закладах вищої освіти; питання молодіжної роботи як напряму соціальної роботи; питання розвитку молоді та молодіжної роботи на рівні формальної, неформальної та інформальної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження для підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. Практичні аспекти дослідження реалізувались через розробку науково-дослідних проєктів; організацію та координацію базового тренінгу програми «Молодіжний працівник» у м. Умань (2019, 2021 рр.); координацію та модерування програми особистісного та професійного розвитку «Державотворець» (регіональний рівень в м. Умань, 2020 р.); розробку та координування програми неформальної освіти для студентської молоді «Молодь. Освіта. Політика» факультету соціальної та психологічної освіти (2021 р.); підготовку заявки для участі м. Умань в національному конкурсі «Молодіжна столиця України» (2021 р.); участь у круглому столі та тренінгу для тренерів «Ефективний менеджмент молодіжних центрів» (2021 р.); участь у розробці професійного стандарту для професії 2340 «Вихователь соціальний по роботі з дітьми з інвалідністю» (лист № 73/05 від 22.02.2021 р. Науково-дослідного інституту праці і зайнятості); участь в освітньому процесі за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота (молодіжна робота)» освітнього ступеня «магістр»; інші заходи (конференції, круглі столи, семінари, форуми і т.д.), подання пропозицій до проєкту професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» (2022 р.); співпрацю СпівДія Хаб (матеріальна допомога

для внутрішньо переміщених осіб) (2022 р.); проведення тренінгу для дітей та молоді «Мій Всесвіт – моя Україна» (2022 р.); у рамках проєкту Активні громадяни, за грантової підтримки Британської Ради в Україні, проведено тренінг «Соціальні ініціативи: для молоді та створені молоддю» (2022 р.); організацію презентації книги «Місто, з якого почалася війна» (2023 р.); співпрацю та участь у Всеукраїнському проєкті «Ігрові клуби спільно ДжуніорС» (2023 р.).

Результати дослідження впроваджені в діяльність Молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; використано для укладання робочих програм освітніх компонентів «Теоретико-практичні основи молодіжної роботи», «Соціальна молодіжна політика», «Теорія і практика молодіжної роботи»; навчальних планів підготовки майбутніх соціальних працівників освітніх ступенів «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр», «доктор філософії»; удосконалення професійних умінь майбутніх соціальних працівників, що формують освітні компоненти «Соціальна політика», «Соціальна молодіжна політика», «Молодь у сучасній громаді», «Молодіжна робота у сфері дозвілля та волонтерства», «Організація та інфраструктура молодіжної роботи», «Технології соціальної роботи», «Теорія і практика молодіжної роботи», «Тренінгові технології в молодіжній роботі», «Соціальна робота в громаді», «Соціальна педагогіка», «Волонтерська та благодійна діяльність», «Основи професійної творчості в соціальній сфері», «Соціальна робота з сім'ями, дітьми і молоддю» тощо.

Результати дослідження оприлюднені в доповідях на міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях і семінарах, на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, впроваджені в заходах молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та у рамках виконання науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111U007547).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок в них автора.

Результати дослідження висвітлено у 81 науковій і науково-методичній праці (із них 49 одноосібних), зокрема, 10 монографій (9 у співавторстві), 5 статей у журналах, що індексуються в наукометричній базі Scopus/WoS, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 6 статей у зарубіжних і міжнародних наукових виданнях, 2 статті у вітчизняних виданнях, 4 навчальних та навчально-методичних посібників, 1 енциклопедія, 32 публікації апробаційного характеру, які додатково відображають наукові результати дисертації

За темою дисертаційної роботи представлені такі наукові публікації:

Монографія:

1. **Левченко Н. В.** Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: теорія і практика : монографія. Київ : Компринт, 2023. 429 с. ISBN 978-617-8269-43-2

Статті в наукових фахових виданнях України:

2. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М., Ісаченко В. П. Підготовка фахівців до роботи з молоддю: історичний аспект. *Науковий вісник «Ужгородського державного університету»*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 2020. Випуск 2(47). С. 61–66. DOI: 10.24144/2524-0609.2020.47.61-66
3. **Левченко Н. В.** Підготовка соціальних працівників до роботи з молоддю (із досвіду неформальної освіти). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2020. Випуск 77. С. 127–132. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.28
4. **Левченко Н. В.**, Калюженко А. А. Соціальні аспекти молодіжної політики в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Випуск 2 (5), 2020. С. 26–37. DOI: 10.31499/2618-0715.5.2020.220766
5. **Левченко Н. В.** Зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: з досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Social Work and Education*, 2021. Vol. 8, No. 3. pp. 352–363. DOI: 10.25128/2520-6230.21.3.4
6. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М., Заболотна О. А. Підготовка докторів філософії із соціальної роботи в Україні: перший досвід та перспективи розвитку. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2021. Випуск 2(7). С. 308–321. DOI: 10.31499/2618-0715.2(7).2021.244872
7. **Левченко Н. В.** Зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи (вибірковий складник освітніх програм). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2021. Випуск 82. С. 91–97. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.82.20
8. **Левченко Н. В.** Менеджмент молодіжних центрів як ефективна форма реалізації молодіжної політики. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивний менеджмент теорія та перспективи»* Серія «Педагогіка», 2021. Випуск 12 (23). DOI: 10.33296/2707-0255-12(23)-06. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/432>
9. **Левченко Н. В.** Аналіз нормативних документів у сфері молодіжної роботи: міжнародний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2021. Випуск 83. 2021 С. 96–102. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.20
10. **Левченко Н. В.** Молодіжний центр «START»: з досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Ввічливість. Humanitas*, 2021. № 4. С. 22–30. DOI: 10.32782/humanitas/2021.4.4
11. **Левченко Н. В.** Становлення та розвиток молодіжної роботи: європейський досвід. *Ввічливість. Humanitas*, 2021. № 5. С. 19–23. DOI: 10.32782/humanitas/2021.5.5
12. **Левченко Н. В.** Молодіжний працівник – сучасний професіонал з

молодіжної роботи. *Ввічливість. Humanitas*, 2021. № 6. С. 28–37. DOI: 10.32782/humanitas/2021.6.5

13. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М. Становлення та розвиток програми «Молодіжний працівник» в Україні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2021. Випуск 84. С. 98–103. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.1.22

14. **Левченко Н. В.** «Молодь» та «молодіжна робота»: смислове наповнення понять. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2021 Випуск 2(49). С. 85–91. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.85-91

15. **Левченко Н. В.** Молодіжні клуби: вітчизняний та міжнародний досвід. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 85. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2022 С. 105–109. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.22

16. **Левченко Н. В.** Молодіжний центр у контексті розвитку молодіжної роботи. *Ввічливість. Humanitas*, 2022. № 1. С. 67–73. DOI: 10.32782/humanitas/2022.1.10

17. **Левченко Н. В.** Підготовка майбутніх фахівців спеціальності «Соціальна робота» до молодіжної роботи. *Ввічливість. Humanitas*, 2022. № 2, С. 14–23. DOI: 10.32782/humanitas/2022.2.2

18. **Левченко Н. В.** Формування індивідуальної освітньої траєкторії докторів філософії з соціальної роботи в контексті підготовки до молодіжної роботи. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2022. Випуск 1(8). С. 171–182. DOI: 10.31499/2618-0715.1(8).2022.262713

19. **Левченко Н. В.** Освітня складова підготовки докторів філософії спеціальності «Соціальна робота». *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific journal of Khortytsia national academy» (Серія: Педагогіка. Соціальна робота)*, 2022. Випуск 7(2022). С. 193–204. DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-7-18>

20. **Levchenko N.**, Koliada N. Youth work in Ukraine: history of formation and development prospects. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2022. Випуск 2(9). С. 308–321. DOI: 10.31499/2618-0715.2(9).2022.267355

21. **Левченко Н. В.**, Панченко В. А., Коляда Н. М. Громадська організація як осередок соціального забезпечення молоді: управлінський аспект. *Ввічливість. Humanitas*, 2022. № 4. С. 91–97. DOI: 10.32782/humanitas/2022.4.13

22. **Levchenko N.** Educational and methodological support of the training of future social workers for youth work (from the experience of the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University). *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Випуск 1(10). С. 138–144. DOI: 10.31499/2618-0715.1(10).2023.282278

Статті у міжнародних виданнях, що індексуються у Scopus, WoS

23. **Levchenko N.**, Klymenko Y., Baldyniuk O., Roienko S., Koliada N. Innovative Forms of Social Non-formal Youth Education. *Advances in Human Factors in Training, Education, and Learning Sciences. AHFE 2021*. Lecture Notes in Networks and Systems, 2021. vol 269. Pp. 379–386. DOI: 10.1007/978-3-030-80000-0_45. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-80000-0_45#citeas (**Scopus**).

24. **Levchenko N.**, Isachenko V., Morhai L., Koliada N., Polishchuk N. Youth work in a higher education institution: formation and prospects of development.. *6th International Conference on Human Interaction & Emerging Technologies: Future Systems (IHIET-FS 2021)*, 2021 vol. 319. Pp. 1242–1249. DOI: 10.1007/978-3-030-85540-6_159. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-85540-6_159#citeas (**Scopus**).

25. **Levchenko Nataliia**, Yakymenko Svitlana, Sukholova Marianna, Drahunova Vira, Konokh Anatolii, Bozhok Natalii. Theoretical Problems of Designing Pedagogical Technologies in Higher Education Institutions. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.21 No.12, December 2021. Pp. 469-472. DOI: 10.22937/IJCSNS.2021.21.12.64. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.64> (**Web of Science**).

26. **Levchenko Nataliia**, Sukhostavets Nataliia, Zelman Lesia, Kulichenko Alla, Balabanova Kseniia. Formation of the digital generation in a distance learning environment. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 2022. VOL.22 No.5. Pp. 335–341. DOI: [10.22937/IJCSNS.2022.22.5.48](https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.48). URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.48> (**Web of Science**).

27. **Levchenko Nataliia**, Odarchenko Veronika, Diatlova Iryna, Kvitkin Petro, Mykhalchenko Nataliia (2023). Technological features of implementing innovations in institutions of higher education. *Conhecimento & Diversidade, Niterói*, v. 15, n. 38 Jul./Set. 2023, 383–400. URL: https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11053/4139 (**Web of Science**).

Статті у періодичних виданнях зарубіжних країн:

28. **Levchenko N.**, Koliada N. Center of employment and professional development of young people with special needs. *15th International Technology, Education and Development Conference (8-9 March, INTED2021)*. 2021. Pp. 966–970. DOI: 10.21125/inted.2021.0217. URL: <https://library.iated.org/view/KOLIADA2021CEN>

29. **Levchenko N.**, Koliada N. Activity experience of children and youth organizations of the end of the XIX – early XX century. *14th annual International Conference of Education, Research and Innovation (8th and 9th of November 2021, ICERI2021)*. Pp. 7854-7859. DOI: 10.21125/iceri.2021.1766. URL: <https://library.iated.org/view/LEVCHENKO2021ACT>

30. **Levchenko N.**, & Kolyada N. Youth as a key category of youth work: conceptual aspect. *Pedagogy and Education Management Review*, 2021. №3(2021).

Pp. 57–65. DOI: 10.36690/2733-2039-2021-3-57 URL: <https://public.scnchub.com/perm/index.php/perm/article/view/68>

31. **Levchenko N.**, Baldyniuk O., Karpych I., Boiko O., Klymenko Y., Koliada, N. State Program for Youth Worker – An Innovative Form for Training Specialists about Youth Work. In: *Salman Nazir (eds) Training, Education, and Learning Sciences*, 2022. vol 59. Pp. 81–87. DOI: [10.54941/ahfe1002387](https://doi.org/10.54941/ahfe1002387). URL: https://openaccess.cms-conferences.org/publications/book/978-1-958651-35-3/article/978-1-958651-35-3_10

32. **Levchenko N.**, Koliada, N., Klymenko, Y., Matros, O., Gonchar, I. Youth Center Management: Training the Trainers for The «Effective Management of Youth Centers» Program. In: *Tareq Ahram and Redha Taiar (eds) Human Interaction & Emerging Technologies*, 2022. vol 23. DOI: 10.54941/ahfe100843. URL: https://openaccess.cms-conferences.org/publications/book/978-1-7923-8989-4/article/978-1-7923-8989-4_6

33. **Levchenko N.**, & Koliada N. Public sector youth initiatives in non-formal education. *Pedagogy and Education Management Review*, 2023. №2. Pp. 73–81. DOI: 10.36690/2733-2039-2023-2-73-81. URL: <https://public.scnchub.com/perm/index.php/perm/article/view/123>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

34. **Левченко Н. В.** Етапи становлення та розвитку молодіжної роботи в Україні. *European scientific discussions. Abstracts of the 1st International scientific and practical conference. Potere della ragione Editore*. (November 28-30, 2020) Rome, Italy. 2020. Pp. 350–356.

35. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. І. Особливості діяльності молодіжних клубів. *Матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих науковців «НАУКА. ОСВІТА. МОЛОДЬ»* (м. Умань, 25 травня 2022 р.): у 2-х ч. / за ред. О. І. Безлюдного. Умань : Візаві, 2022. Ч. 2. С. 12–14.

36. **Левченко Н. В.** Підготовка майбутніх соціальних працівників у ЗВО. *Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали шістнадцятої міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 листопада 2020 р.). Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2020. С. 112–114

37. **Левченко Н. В.** Молодіжний центр: понятійний аспект. *Актуальні проблеми соціальної роботи та підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери: збірник тез за матеріалами наукового-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери»* (22 квітня 2022 р., м. Умань) та регіональної науково-практичної конференції «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю» (3 березня 2022 р., м. Умань). / [ред. кол. : Кравченко О.О. та ін.]. Умань. 2022. С. 36–41.

38. **Левченко Н. В.** Молодіжна робота: Європейський досвід. *New Directions in Science and Education: Conference Proceedings of the 1st International Conference*, November 19. Munich, Germany, Primedia elaunch LLC. 2021. Pp. 46–51.

39. **Левченко Н. В.** Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи в ЗВО. *Key Tendencies in Academic Research: Conference*

Proceedings of the 1st International Conference, August 20. Auckland, New Zealand, Primedia elaunch LLC. 2021. Pp. 22–25.

40. **Левченко Н. В.** Навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. *The 5 th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations»* (January 27-29, 2021) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2021. Pp 746-750.

41. **Левченко Н. В.** Центр зайнятості та професійного розвитку молоді в закладі вищої освіти. *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Умань, 22 квітня 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 46–48.

42. **Левченко Н.** Нормативні документи у сфері молодіжної роботи. *Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері: матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 24 вересня 2021 р.). Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2021. С. 50–53.

43. **Левченко Н. В.** Дозвіллевий напрям діяльності молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Major Achievements in Science and Education: Conference Proceedings of the 1st International Conference*, (October 15, 2021. Stockholm, Sweden), Primedia elaunch LLC, 2021. Pp. 62–65.

44. **Левченко Н. В.** Навчально-науковий напрям діяльності молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи : Всеукраїнська науково-практична конференція* (12 жовтня 2021 р., м. Умань) *та Міжнар. наук.-практ. симпозіуму з інклюзивного туризму*, (м. Умань, 27 трав. 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 49–52.

45. **Левченко Н. В.** Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. *Наука & Молодіжна політика: матеріали Науково-практичної онлайн-конференції* (Київ, 26 квітня 2021 р.). Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2021. С. 36–39.

46. **Левченко Н. В.** Напрями діяльності молодіжного центру «START» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Вісімнадцята міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні дослідження в соціальній сфері»* (17 листопада 2021 р., м. Одеса). Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2021. С. 55–57.

47. **Левченко Н. В.** Аспекти молодіжної роботи в робочих програмах спеціальності 231 Соціальна робота. *Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю: збірник науково-практичного семінару* (м. Умань, 3 березня 2021 р.). Умань : Візаві, 2021. С. 59–68.

48. **Левченко Н. В.** Молодіжна робота: понятійний аспект. *Сучасні тенденції розвитку вищої освіти та академічного партнерства в умовах воєнного стану № 31: у 2 томах: збірник матеріалів XXVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасності тенденції розвитку вищої освіти та академічного*

партнерства в умовах воєнного стану», 16–17 березня 2023 року. Київ : КиМУ, 2023. Т. 2. С. 81–82.

49. **Левченко Н.**, Коляда Н. Молодіжний центр в ЗВО – середовище для розвитку молоді. *Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Житомир, 28 квітня 2022 року). Житомир: Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна», 2022. С. 32–35.

50. **Левченко Н.**, Коляда Н. Підготовка докторів філософії з соціальної роботи в контексті інтеграції до світового освітньо-наукового простору. *Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали вісімнадцятої міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 травня 2022 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2022. С. 150–152.

51. **Левченко Н. В.** Поняття «молодь»: теоретичний аспект. *The 1 st International scientific and practical conference “Eurasian scientific discussions”* (February 13-15, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. Pp. 307–311

52. **Левченко Н. В.** Управління молодіжним центром: теоретичний аспект. *Actual problems of practice and science and methods of their solution. Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference.* Milan, Italy 2022. Pp 399–401.

53. **Левченко Н. В.** Освітні компоненти: зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. *The V International Scientific and Practical Conference «Theoretical and applied aspects of the application of modern science»* (February 7 – 9, Tokyo, Japan). 2022. Pp. 272–274.

54. **Левченко Н.** Теоретичний аспект особистості молоді у гендерному вимірі. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, (м. Умань, 31 трав. 2022 р.)*. Умань : Візаві. 2022. С. 95–98.

55. **Левченко Н.** Підготовка докторів філософії з соціальної роботи. *Третій рівень освіти в Україні: особливості підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах війни : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, (27 червня – 7 серпня 2022)*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 222–223.

56. **Левченко Н. В.** Професійні компетентності майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. *Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 11–12 лютого 2022 р.)*. Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2022. С. 62–64.

57. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М. Волонтерська діяльність громадської організації: практичний аспект. *Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали двадцятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2022 р.)*. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2022. С. 61–62.

58. **Левченко Н. В.** Підготовка майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи: практичний аспект. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-*

практичної конференції (м. Ніжин, 10 листопада 2022 р.). Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2022. С. 119–120.

59. **Левченко Н. В.** Молодіжний центр: нормативний аспект реалізації молодіжної роботи. *Інноваційний розвиток університетської науки та освіти: глобальний і національний вимір змін № 30: збірник матеріалів XXVII Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток університетської науки та освіти: глобальний і національний вимір змін»* (м. Київ, 17–18 березня 2022 року). Київ : Київський міжнародний університет, 2022. С. 25–27.

60. **Левченко Н. В.**, Коляда Н.М. Підготовка молодіжних працівників у неформальній освіті. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Житомир, 25 квітня 2023 р.). Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2023. С. 184–186.

61. **Левченко Н.** Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з молоддю. *Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи: електронний збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції*. Рівне: РДГУ. 2023. С. 43–46.

62. **Левченко Н. В.**, Коляда Н.М. Молодіжне волонтерство: напрями та перспективи діяльності. *Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : матеріали VI Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю* (м. Умань, 31 травня 2023 р.). *Академічна доброчесність як цінність освітньо-наукової діяльності : матеріали регіонального науково-практичного онлайн-семінару* (м. Умань, 22 травня 2023 р.). Умань : ЦП «Компринт», 2023. С. 107–111.

63. **Левченко Н. В.** Молодіжний центр: перспективний напрям розвитку молодіжної роботи в громаді. *Соціальна робота в громаді: сучасні виклики та перспективи розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Дніпро, 24 березня 2023 року). Дніпро, ДНУ імені Олеса Гончара, 2023. С. 227–228.

64. **Левченко Н. В.** Освітні компоненти підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи. *Соціальна інклюзія дистанційного освітнього процесу: матеріали Регіонального науково-практичного онлайн семінару* (Умань, 29 січня 2021 р.). Умань : ВІЗАВІ, 2021. С. 12–16.

65. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М. Платформа СпівДія – інноваційна форма соціальної роботи. *Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Умань, 21 квітня 2023 р.). Умань :Візаві, 2023. С. 51–54.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

66. **Левченко Н.**, Коляда Н. Розвиток молодіжної роботи в умовах вищого закладу освіти (з досвіду діяльності молодіжного центру «Start» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини). *Соціальна робота та*

соціальна освіта, 2019. Вип. 2. С. 87–96

67. **Левченко Н.**, Калюженко А. Молодіжні громадські організації як чинник формування соціальної активності молоді: правові засади. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2019. Вип. 3. С.109–116. DOI: 10.31499/3.2019.190418

Колективні монографії:

68. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М. Гендерні аспекти молодіжної політики в Україні. *Персоналії в історії професійної соціальної роботи: від ХІХ століття – до сьогодення* : колективна монографія / Г. Бондаренко та ін. Київ : Компринт, 2023. С. 87–109. ISBN 978-617-8282-74-5

69. **Левченко Н. В.** Становлення і розвиток молодіжної роботи в Україні: історичний аспект. *Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні* : колективна монографія / І. В. Албул та ін. Умань : Візаві, 2022. С. 168–176. ISBN 978-617-8184-53-7.

70. **Левченко Н. В.** Молодіжний центр як науковий осередок соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді. *Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму: колективна монографія* / М. Міщенко та ін. Київ. Комприн., 2022. С. 266–287. ISBN 978-617-8269-18-0

71. **Левченко Н. В.** Неформальна освіта як шлях до особистісного розвитку молоді: з досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. *Актуальні проблеми соціальної роботи: теорія і практика* : колективна монографія / І. В. Албул, та ін. Умань : Візаві, 2021. С. 106–113.

72. **Левченко Н. В.** Молодіжні працівники – організатори молодіжної роботи (закордонний досвід). *Актуальні проблеми соціальної роботи: теорія і практика* : колективна монографія / І. В. Албул, та ін. Умань : Візаві, 2020. С.133–142. ISBN 978-617-7986-16-3.

73. **Левченко Н. В.**, Коляда Н. М. Соціально-психологічна підтримка молоді, що постраждала внаслідок війни, в межах діяльності молодіжного центру. *Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни: колективна монографія* / Н. Коляда та ін. Умань : ФОП Ямчинський О.В., 2022. С. 110–116. ISBN 978-617-8184-21-6.

74. **Левченко Н.**, Коляда Н., Калюженко А. Працевлаштування молоді з інвалідністю в Україні: законодавчий аспект. *Психологічний супровід та соціально-педагогічна робота в закладі освіти: теорія і практика*: колективна монографія. Умань. «Сочінський М. М.», 2020. С. 212–221. ISBN 978-617-7986-06-4.

75. **Levchenko N.**, Koliada N. Children’s movement as the basis for youth work development: historiography and source base of the problem. *Current issues of inclusive tourism introduction in Ukraine and other countries*. Poznan : UniKS Press, 2020. Pp.213 – 238. ISBN 978-83-953988-2-7.

76. **Levchenko Nataliia**, Kaliuzhenko Alina. Features of inclusive educational environment formation to ensure the comprehensive development of student youth (from the experiment of the «Start» youth center activity). *Social and educational services for*

children with disabilities: history, theory and practice: joint monograph. Poland, 2021. Pp. 333–345. ISBN 978-83-62408-38-2.

Навчально-методичні посібники:

77. **Левченко Н. В.** Теоретико-практичні основи молодіжної роботи : навчально-методичний посібник / уклад.: Левченко Н. В. Умань: ФОП Ямчинський, 2022. 90 с. ISBN 978-617-8184-59-9

78. **Левченко Н. В.** Молодь в сучасній громаді: навчально-методичний посібник / уклад.: **Левченко Н. В.** Умань: Візаві, 2022. 125 с.

79. **Левченко Н. В.** Молодіжний менеджмент та політика : навчальний посібник / уклад.: Левченко Н. В., Коляда Н. М. Київ : Компринт, 2021. 95 с.

80. **Левченко Н. В.** Теорія і практика молодіжної роботи : навчальний посібник / уклад.: Левченко Н. В. Київ : Компринт, 2021. 92 с.

81. **Левченко Н. В.** Енциклопедія молодіжної роботи / уклад.: Левченко Н., Коляда Н. та ін. Київ : 2022. 130 с. ISBN 978-617-8184-54-4

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднено на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях і семінарах різних рівнів:

Міжнародних: «European scientific discussions» (28–30 November, 2020, Rome, Italy), «World science: problems, prospects and innovations» (11–13 August, 2021, Toronto, Canada), «Bezpieczeństwo, zarządzanie, medycyna i kultura fizyczna» (15 kwietnia 2021, Warszawa), «Major Achievements in Science and Education» (15 October, 2021, Stockholm, Sweden), «New Directions in Science and Education» (19 November, 2021, Munich, Germany), «World science: problems, prospects and innovations» (27–29 January, 2021, Toronto, Canada), «Eurasian scientific discussions» (13–15 February, 2022, Barcelona, Spain), «Actual problems of practice and science and methods of their solution» (31 January – 02 February, 2022, Milan, Italy), «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (17 листопада 2020 р., 17 листопада 2021 р., 17 травня 2022 р., 17 листопада 2022 р., м. Одеса), «Проблеми та перспективи розвитку територіальних громад в соціальній сфері» (24 вересня 2021 р., м. Ужгород); «Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах» (28 квітня 2022 р., м. Житомир); «Інноваційний розвиток університетської науки та освіти: глобальний і національний вимір змін» (17–18 лютого 2022 р., м. Київ); «Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології» (11–12 березня 2022 р., м. Київ); «Реалізація методик та технологій в сучасній освіті: компетентнісний підхід» (19–20 травня 2022 р., м. Харків); «Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (м. Харків, Україна, 11–12 лютого 2022 р.); «Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери» (22 березня 2023 р., м. Київ); «Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери» (10 листопада 2022 р., м. Ніжин); «Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи» (м. Житомир, 25 квітня 2023 р.); «Симпозіум з інклюзивного туризму» (м. Умань, 27 травня 2021 р.).

Всеукраїнських: науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (15 жовтня 2020 р., 12 жовтня 2021 р., м. Умань), «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика (25 березня 2021 р., м. Умань), «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (22 квітня 2021 р., 22 квітня 2022 р., 21 квітня 2023 р., м. Умань), «Соціальна робота в громаді: сучасні виклики в громаді та перспективи розвитку». (24 березня 2023 р., м. Дніпро), «Реалізація гендерної політики в умовах суспільних трансформацій» (27 квітня 2023 р. м. Черкаси); «Дистанційне навчання у закладі вищої освіти в умовах пандемії: виклики сучасності» (30 березня 2021 р., м. Умань); онлайн-конференціях з міжнародною участю «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (31 травня 2023 р., м. Умань); «Наука&Молодіжна політика», присвяченій 30-річчю ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» (26 квітня 2021 р., м. Київ); «Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи» (12 травня 2023 р., м. Рівне); психологічних читаннях «Удосконалення професійної майстерності майбутніх психологів» (21 квітня 2023 р., м. Умань); методологічному семінарі «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання» (6 квітня 2023 р., НАПН відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки Інституту проблем виховання НАПН України).

Основні результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2018–2023 рр.).

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам, побудова логічна. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 231 Соціальна робота.

Дотримання принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертації за програмою Unichesk експертна комісія з формування висновку про наявність чи відсутність академічного плагіату і допуск до попередньої експертизи дисертації (протокол засідання кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи № 1 від 25.08.2023 р.) визначила, що в дисертації Н. В. Левченко відсутні текстові запозичення без посилань на джерело, тобто науковий матеріал дисертаційної роботи не має ознак плагіату.

Рекомендація дисертації до захисту.

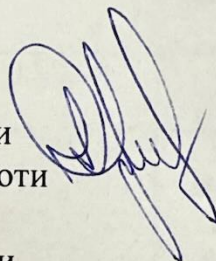
Дисертаційна робота Левченко Наталії Володимирівни «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» є самостійною і завершеною роботою на правах рукопису, яку виконала здобувачка особисто за актуальною темою з використанням адекватних методів

дослідження. Робота характеризується єдністю змісту, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення і свідчать про особистий внесок здобувачки в науку та достатньо повно оприлюднені в наукових працях.

За своєю актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає вимогам пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»). Учасники розширеного засідання кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи рекомендують дисертацію Наталії Володимирівни Левченко «Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи» до захисту в спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 231 Соціальна робота (13.00.05 – Соціальна педагогіка).

Результати голосування: одноголосно.

Голова засідання,
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету соціальної та
психологічної освіти, професор кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи

Оксана КРАВЧЕНКО

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
кандидат педагогічних наук, доцент

Ірина АЛБУЛ

Рецензент:

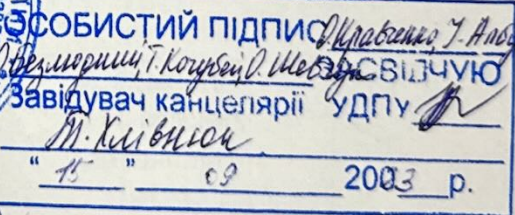
доктор педагогічних наук, професор, ректор
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету соціальної та
психологічної освіти, професор кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи

Оксана КРАВЧЕНКО

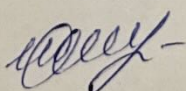
Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи

Тетяна КОЧУБЕЙ

Секретар: кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи

Оксана ШЕВЧУК